

Herinrichting Loevestein

Inlichtingenbijeenkomst

3 oktober 2024

programma

10.30 uur: OPENING EN INLEIDING

- Ontwikkelingen naar de toekomst Slot Loevestein (ED DUMRESE, DIRECTEUR)

10.45 UUR: MUSEALE HERINRICHTING

- Toelichting briefing concept en verhaallijn (KIKI HEHEMANN, HOOFD MUSEALE ZAKEN)
- Wensen t.a.v. de visie en plan van aanpak

11.15 UUR: AANBESTEDING HERINRICHTING

- Opzet concurrentiegerichte dialoog (NILS VAN KEULEN, PROCESLEIDER HERINRICHTING)
- Werken in design&build team
- Design to budget
- Selectiecriteria en beoordelingssystematiek
- Planning

11.45 UUR: VRAGENRONDE

- Gelegenheid tot vragen stellen
- Toelichting en beantwoording vragen

12.00 UUR: SCHOUW LOCATIE

- Mogelijkheid tot het bezoeken van het slot, de vesting en omliggend Munnikenland
- Zonder begeleiding

Ambities Slot Loevestein

Ed Dumrese

Briefing museale herinrichtung

Kiki Hehemann

Rijksmuseum Slot Loevestein en de Woelige Wording van Nederland

**Concept voor de herinrichting van Slot Loevestein, het
soldatendorp en het omringende Munnikenland**

Briefing tbv Design & Build teams
September 2024

Touched by Studio Louter

Inhoud

Voorwoord	3
Slot Loevestein en De Woelige Wording van Nederland.....	3
De huidige situatie	4
Een nieuw totaalconcept	4
De uitgangspunten	5
Verhalen, collecties, gebouwen en landschap	5
Een hoogwaardige ervaring	5
Een geïntegreerde bezoekersreis	5
Doelgroepen	6
Voor families met kinderen	6
Een leerzame plek voor leerlingen	6
Zakelijk en individueel bezoek	6
Inspirerend voor museumbezoekers	6
Een trekpleister voor buitenlandse (groeps)toeristen	7
Verhaal	8
Een tijdreis langs ijkpunten in de Nederlandse geschiedenis	8
Een confrontatie met waarden	8
Educatie	9
Educatieve programmering	9
Beoogde groei faciliteren	9
Educatieruimtes en functionaliteiten	9
Familieroute	10
Concept	11
Een historisch perspectief	11
Een kritische reflectie	11
Ruimtelijke uitwerking	12
Landingsplaats	12
Welkom op de vesting Loevestein	12
Een immersieve introductie	12
Collectiestukken	12
Een reis door drie sferen	13
Verhaallijn en Vlekkenplan	14

Sfeer 1. Rivierenland Loevestein	15
Het Munnikenland	16
De geschiedenis begint op de bodem	16
Een avontuurlijke struintocht	16
Starten in de vesting	16
Sfeer 2. Het historische soldatendorp en de Vestingwallen	17
Dwalen en beleven in een historisch soldatendorp	18
Gebouwen met verhalen	18
Persoonlijke ontmoetingen	19
Archeologische collectie en historisch beeldmateriaal	19
De Vestingwallen	20
Sfeer 3. Het Rijkskasteel	21
Het verhaal in het Slot	22
Themakamers in het Slot	23
Routing in het Slot	24
Toegankelijkheid binnen het Slot	24
Familieroute via de Riddertoren	24
Het verhaal per verdieping; de begane grond	25
Het verhaal per verdieping; de eerste verdieping	28
Het verhaal per verdieping; de tweede verdieping	30
Het verhaal per verdieping; de Kelder	32
Samenvattend	34

Voorwoord

Slot Loevestein is sinds 2021 Rijksmuseum én UNESCO Werelderfgoed. Dat vraagt om een grote ambitie: in 2032 wil het museum een rijksmuseumwaardige bestemming zijn die jaarlijks 150.000 bezoekers trekt. Bij het waarmaken van deze ambitie heeft Loevestein de unieke mogelijkheid om in samenwerking met stakeholders niet alleen het slot, maar ook de vesting en het omliggende Munnikenland te betrekken in de ontwikkeling. Zo kan er een rijksmuseumwaardige bezoekersreis gecreëerd worden door drie aaneensluitende sferen waarin bezoekers het bijzondere verhaal van Loevestein ontdekken. Daarbij streven wij er altijd naar in onze thema's de koppeling met het heden te maken en te laten zien dat kennis van historische gebeurtenissen helpen het heden te begrijpen. Onze activiteiten ontplooiën we vanuit onze missie en visie:

- Missie:** Het erfgoed van Loevestein behouden en beleefbaar maken, om bij te dragen aan een vrije en vreedzame samenleving, waarin we respectvol met elkaar en de wereld omgaan.
- Visie:** Vanuit de erfenis van Loevestein duiden we de Nederlandse staat en identiteit, waarbij we aanzetten tot het nadenken over vrede, vrijheid en recht.

Slot Loevestein en De Woelige Wording van Nederland

Slot Loevestein heeft een unieke ligging: middenin een typisch Nederlands rivierenlandschap, waarin de Maas en de Waal samenvloeien. Op deze iconische plek is Loevestein getuige geweest van de wording van Nederland. Dit verhaal, verteld in een Nederlands slot, een Nederlands soldatendorp en een Nederlands waterlandschap, is een verhaal van **nationaal belang met internationale uitstraling**. Hier ontdek je de rafelranden van de Nederlandse geschiedenis: er woedden oorlogen, mensen streden voor universele waarden en rechten, en er werd een heftige strijd tegen het water geleverd.

De huidige situatie

De historische sensatie van het kasteel en de vesting is sterk. Maar de waarde van het geheel is niet meteen af te lezen. De bezoeker wordt geconfronteerd met allerlei verschillende gebouwen uit verschillende tijdspannen, waarbij uitleg grotendeels ontbreekt.

Waarom staan die gebouwen hier en waarom heeft de vesting de vorm die het heeft? Om welke reden is dit alles hier ooit gebouwd en waarom precies op deze plek? En wat is hier in de afgelopen bijna 700 jaar gebeurd? In deze vragen zit het verhaal van Loevestein besloten. Want Loevestein is uiteraard niet alleen een middeleeuws kasteel. Het is een militaire vesting met een soldatendorp, die bovendien als staatsgevangenis voor politiek en religieus andersdenkenden diende. Loevestein is onderdeel van de Hollandse Waterlinie, en daarmee UNESCO werelderfgoed. En, niet in de laatste plaats, is Loevestein het Hugo de Grootkasteel.

In de huidige vaste presentatie en publiekstoegankelijke gebouwen komt dit alles onvoldoende tot zijn recht. De huidige vaste expositie is verouderd en geeft onvoldoende antwoord op de vragen die de bezoeker zich stelt bij het betreden van de vesting en zelfs het gebied. De informatie is versnipperd en in het kader van een wisselende thematiek (archeologische vondsten, bouwgeschiedenis) wordt het verhaal hier en daar zelfs herhaald. Daarentegen ontbreekt op veel plekken informatie, op een simpele toelichting in een informatielijn door een deel van de gebouwen binnen de vesting. Bovendien is een groot deel van de historische gebouwen momenteel in gebruik als kantoor of horecalocatie, waardoor bezoekers her en der volledig uit de historische beleving worden getrokken.

We bieden hierdoor niet de historische sensatie die het slot, dorp en vesting in zich dragen en geven geen inzicht in de historische ontwikkeling en missen de rode draad die langs alle bijzondere gebouwen, collectiestukken en verhalen een helder verhaal naar het heden legt.

Een nieuw totaalconcept

Om bezoekers een volledig verhaal te bieden én om Loevestein toekomstbestendig te maken, is in samenwerking met Studio Louter een nieuw interpretatief totaalconcept ontwikkeld, dat de plek duidt aan de bezoekers en inspeelt op hun belevingswereld. In de nieuwe expositie is daarnaast de thematiek van de missie van het museum de rode lijn. Niet alleen het slot en de gebouwen worden hiertoe breder opengesteld en heringericht, ook de betekenis van de vesting en het omliggende landschap worden meegenomen in een integraal plan, met als doel:

- Een herpositionering van Loevestein als rijksmuseum van nationale allure.
- Het faciliteren van een hoogwaardiger bezoek, waarin de betekenis en het belang van de locatie, de historische gebouwen en collecties worden geduid en geactualiseerd.
- Presentaties en (educatieve) programmering beter aansluiten op behoeftes en verwachtingen van de uiteenlopende doelgroepen.
- Versterking van het merk Loevestein.
- Bezoekersgroei faciliteren en daarmee mogelijk maken.

De uitgangspunten

Verhalen, collecties, gebouwen en landschap

Uiteenlopende objecten materialiseren de geschiedenis van Loevestein en daarmee die van Nederlandse. Hieronder is een unieke hoeveelheid archeologische vondsten. Het bijzondere van Loevestein is dat veel gebouwen ook collectie zijn en daarmee dragers van verhalen vormen. Ook het omringende cultuurhistorische natuurgebied en de rivieren maken deel uit van het ensemble.

Een hoogwaardige ervaring

Het bezoek aan de drie te onderscheiden onderdelen; het Munnikenland, het Soldatendorp en de vesting en Slot Loevestein zelf, wordt een hoogwaardige ervaring, waar bezoekers inzicht en verdieping krijgen in de rauwe randjes van de Nederlandse ontstaansgeschiedenis. Die Rijksmuseale ervaring zit in alle facetten van de bezoekerservaring: van een hoogwaardige museale ervaring met kwalitatieve en relevante vaste en tijdelijke exposities, tot en met een hartelijk ontvangst, uitstekende horeca en een brede (educatieve) publieksprogrammering. Ook ruimtes voor een soepele afhandeling achter de schermen zijn van belang, om ervoor te zorgen dat de verschillende bezoekersstromen elkaar niet in de weg zitten. Hierbij heroverwegen we graag in overleg de locatie of aanpassingen van de entree, winkel en andere publieksruimtes.

Een geïntegreerde bezoekersreis

Het verhaal van Loevestein speelt zich niet alleen in het slot af. Ook de gebouwen, de vesting en het omliggende Munnikenland hebben een grote rol gespeeld in de wording van Loevestein en waren getuigen van belangrijke ontwikkelingen in de Nederlandse geschiedenis. Daarom gaan we een geïntegreerde bezoekersreis maken waarin alle drie de sferen worden geladen met verhalen.

Doelgroepen

Voor families met kinderen

Het (wereld)erfgoed verdient een breed publiek en Loevestein zet zich daarvoor in om dit te bereiken. Loevestein wil zijn bestaande publiek behouden en uitbreiden met 30.000 recreanten in gezinsverband in 2032. Deze doelgroep komt vooral in vakanties en weekenden.

Een leerzame plek voor leerlingen

Loevestein ontvangt momenteel tussen de 4.500 en 5.000 leerlingen uit het primaire en voortgezet onderwijs en mikt op groei naar jaarlijks ca 15.000 kinderen in schoolverband. Zij volgen op doordeweekse dagen een educatief programma door het slot en de vesting, of bezoeken het museum tijdens een schoolreisje.

Zakelijk en individueel bezoek

Bezoekers in zakelijk verband kunnen voor een zakelijk evenement of een feestelijke familiebijeenkomst een specifieke locatie binnen de vesting afhuren. Hier beoogt het museum een groei van 20.000 bezoekers in 2032. Een rondleiding is onderdeel van hun programma.

Inspirerend voor museumbezoekers

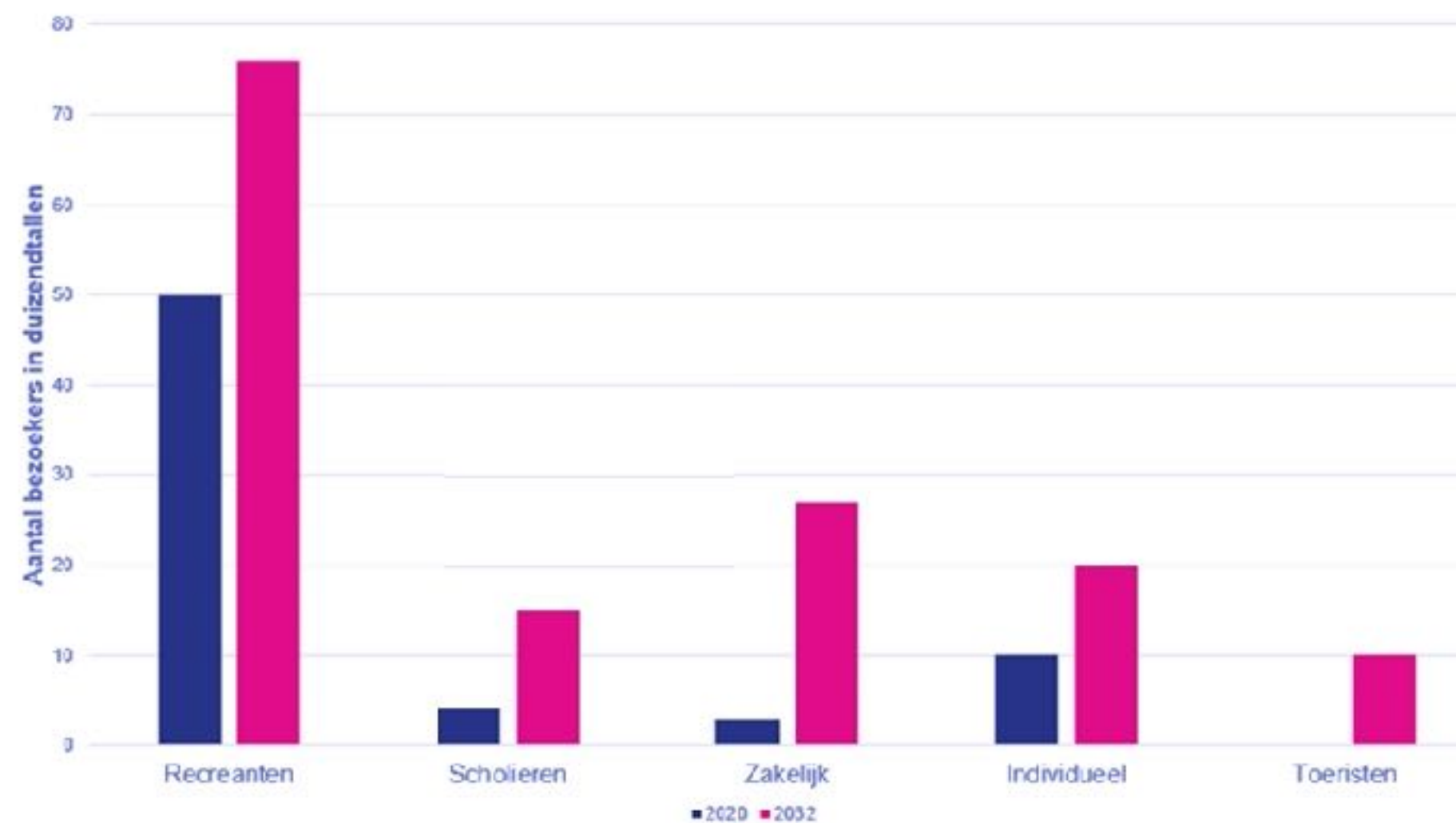
De (verdiepende) museumbezoeker, bestaande uit volwassen individuen, stelletjes of vriendengroepen, komt hoofdzakelijk op de tijdelijke tentoonstellingen af. Loevestein gaat voor een groei van 10.000 bezoekers in 2032.

Bovenstaande doelgroepen vragen elk hun aandacht op verschillende vlakken. Ook de buitenlandse toerist (zie hierna) vraagt bepaalde voorzieningen. De nieuwe museale opstelling moet hieraan tegemoet komen. Er moet **ruimte zijn voor groepsbezoek**. Er moet sprake zijn van **meertaligheid**.

Een trekpleister voor buitenlandse (groeps)toeristen

Een nog onontgonnen gebied vormen de buitenlandse toeristische (groeps)bezoekers (voornamelijk uit Duitsland, België en ook Amerika). In het verleden zijn er nauwelijks pogingen ondernomen om Loevestein internationaal op de kaart te zetten. We weten inmiddels dat de riviercruisesector graag Loevestein toevoegt aan hun programma's. Dat biedt mogelijkheden. Loevestein stelt als ambitie om 10.000 (groeps)toeristen in 2032 te trekken.

Randvoorwaarde: infrastructuur

Door een grote aanlegsteiger of busparkeerplaatsen op loopafstand van het museum te realiseren, evenals een ruim opgezette opvanglocatie met horeca, zou Loevestein ook grote groepen kunnen verwelkomen in het kasteel en de vesting. Het eerste wordt voor deze fase verkend.

Verhaal

Een tijdreis langs ijkpunten in de Nederlandse geschiedenis

In de afgelopen zeven eeuwen is Loevestein getuige geweest van vele belangrijke ontwikkelingen in de Nederlandse geschiedenis: van de strijd tegen het water en de 14e-eeuwse burcht in het Bourgondische Rijk via de Nederlandse Opstand en Staatsgevangenis van Hugo de Groot, tot een 18e tot 20e-eeuwse soldatendorp dat tijdens de Eerste Wereldoorlog in staat van paraatheid werd gebracht en tijdens de Tweede Wereldoorlog als opslagplek diende voor nationale kunstschaten. Met deze ijkpunten en waarden in de tijd creëren we een tijdreis door de ontwikkelingsgeschiedenis van Nederland.

Een confrontatie met waarden

De woelige wording van de Nederlandse geschiedenis toont ons de eeuwenlange strijd over universele waarden en de persoonlijke invulling daarvan. Op en rondom Loevestein werd eeuwenlang gestreden voor vrede, vrijheid, recht en zelfbeschikking. En die strijd blijft actueel. Telkens betwisten en beslissen we weer opnieuw wat deze waarden voor ons betekenen. Loevestein kan actief bijdragen aan deze discussie, door bezoekers te confronteren met universele en persoonlijke waarden.

'Een staat is een perfect lichaam van vrije mensen, samen verenigd om gemeenschappelijke rechten en voordelen te genieten.'

Hugo de Groot

Educatie

Educatieve programmering

Educatie is een belangrijk speerpunt in de strategie van het vernieuwde Loevestein. Oorlog en vrede, vrijheid en gevangenschap, recht en onrecht zijn thema's die al eeuwenlang op Loevestein een rol speelden en nog steeds actueel zijn. Het zijn ook de thema's voor een nieuwe, brede educatieve programmering, die we in de herinrichting graag meenemen als **integraal onderdeel van de uiteenlopende publieksruimtes, routes en exhibits**, waarbij we in nauwe samenwerking met het onderwijsveld willen kijken naar behoeftes en aansluiting op kerndoelen en curricula.

Beoogde groei faciliteren

Om de ambitie van 15.000 educatieve bezoekers per jaar waar te maken moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan, niet alleen inhoudelijk, maar ook praktisch, door middel van ontvangstruimtes en voorzieningen voor museumlessen. Doel is om te komen tot een breed aanbod van educatieve programma's dat aansluit bij het onderwijsprogramma. Deze logistieke puzzel leggen we graag samen met het Design & Build team.

Educatieruimtes en functionaliteiten

Naast het bestaande Tuighuis worden in de herinrichting verschillende ruimtes ofwel hybride ingericht (zoals Themakamers) en zo inzetbaar binnen één van de educatieve routes, ofwel specifiek voor een educatief programma ingericht. Exhibits bevatten content voor educatieve doeleinden. De **hybride educatieruimtes** voor (creatieve) workshops en lessen hebben genoeg opbergruimte en kunnen makkelijk omgebouwd worden voor een volgende workshop. Door middel van tablets of ingebouwde schermen in de meubels van deze ruimtes kan ook digitaal lesmateriaal gebruikt worden.

Familieroute

Op Slot Loevestein worden kinderen van alle leeftijden uitgedaagd om zelf op ontdekking te gaan door de geschiedenis. Speciaal voor hen komt er een familieroute, waarbij kinderen het museum kunnen verkennen en op avontuur gaan door de muren van het slot.

De Familieroute voert deze doelgroep door het historische soldatendorp en langs diverse punten op de vestingwallen, zoals de munitiekelder en de kruittoren, waar op iedere verdieping iets nieuws is te vinden, zoals een alchemielab en de kruitskamer met spannend spel.

Vooraf in het slot komt naast de wat serieuze toon van de vaste presentatie een eigen, spannende route, die niet via de reguliere route door middel van de traptoren naar de verschillende verdiepingen gaat, maar via geheimzinnige en smalle trapmuren¹. Voor de reguliere route wordt de traptoren als hoofdtrap gebruikt om van verdiepingen te wisselen. De Familieroute gaat via **de kleinere trappen** in de Riddertoren naar de verschillende verdiepingen, om het gevoel van een avontuurlijke 'sluiproute' te geven. Kinderen gaan aan de slag met interactieve installaties om beleving en leermomenten bij elkaar te brengen. Bij een aantal sleutelmomenten in de geschiedenis van Nederland kunnen ze iets doen, ontdekken of zien; van een spannend audioverhaal, naar een verborgen doorkijkje, reflectiespiegels, of stenen die via aanraking tot leven komen.

Dit biedt de kans om méér met Dirc Loef van Horne als personage te doen en meerwaarde te bieden in de beleving, door toepassing van fysieke interactieve exhibits, boven bijv. een speurboekje en bordjes. Spelenderwijs ontdekken ze hoe Loevestein deel is van de wording van Nederland en hoe de bewoners leefden te midden van al deze gebeurtenissen. Een uitbreiding met een (korte) struintocht door het Munnikenland is optioneel aan het bezoek toe te voegen.

Deze route moet ook geschikt zijn voor schoolreisjes voor de onder- en middenbouw van het primair onderwijs.

¹ Deze route is daardoor helaas niet geschikt voor mensen die moeilijk ter been zijn.

Concept

1-regel-concept

De woelige wording van Nederland

Maak een kritische historische reis door Rivierenland Loevestein, het soldatendorp en het Rijkskasteel van Nederland.

Loevestein ligt op een woelige samenvloeiing van rivieren. Een passende metafoor voor de historische rol van Loevestein, waar je zicht krijgt op de woelige wording van Nederland. Hier ontdek je de rafelranden van de Nederlandse geschiedenis: er woedden oorlogen, mensen streden voor universele waarden en rechten, en er werd een heftige strijd tegen het water geleverd. Op de plek waar je stroming van de Nederlandse geschiedenis kan zien, voelen en ruiken gaan bezoekers met een kritische blik kijken naar ons nationaal verleden én naar het heden.

Een historisch perspectief

Vrij naar Lord Harold Samuel: "there are three things that matter in heritage: location, location, location." Gelegen in een vrijwel ongeschonden landschap met een unieke, vrijwel authentieke historische setting waar hét echt is gebeurd, is Loevestein één van de plekken om een daadwerkelijke historische sensatie op te roepen. Het verhaal zit in de stenen, en is op veel plekken nog voelbaar.

Een kritische reflectie

Bezoekers worden uitgenodigd om met een scherpe blik naar hun geschiedenis en hun nationale zelfbeeld te kijken. Dit doen we aan de hand van universele en persoonlijke waarden. Achter alle verhalen in de vaste en tijdelijke presentaties schuilen thema's over vrede en oorlog, vrijheid en gevangenschap, recht en onrecht, zelfbeschikking en nationalisme.

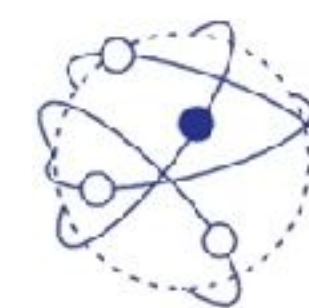
Bezoekers worden geconfronteerd met deze waarden, wat uitnodigt tot kritische reflectie. In verschillende themakamers gaat de bezoeker aan de slag met grote maatschappelijke onderwerpen die Loevestein ook aangaan. Deze kamers zijn tevens plekken waar vanuit het verleden de link naar het heden gelegd wordt.

Emotion Design volgens methode Studio Louter

Feiten

Wat leer ik?

Betekenis

Waarom is dit belangrijk voor mij?

Emotie

Welke emotie krijg ik daarbij?

Hoe

Welke middelen vertellen mij dit verhaal?

- Feiten:** De geschiedenis van Loevestein en zijn omgeving geeft een uniek en ongepolijst beeld van de wording van Nederland en de strijd die ervoor is geleverd.
- Betekenis:** De wording van Nederland is niet alleen heroïsch, maar kent ook rafelranden: verhalen over oorlog en vrede, vrijheid en gevangenschap, recht en onrecht, zelfbeschikking en nationalisme, neutraliteit en afzijdigheid. We kunnen hier lessen uit trekken voor onze toekomst.
- Emotie:** De blik die we bieden is kritisch en historisch, maar met de betekenis die we er vandaag aan geven
- Hoe:** Een hoogwaardige bezoekersreis door het soldatendorp, het Rijkskasteel van Nederland en Rivierenland Loevestein d.m.v. collectiestukken, verhalen, historische gebouwen, verteld met moderne middelen.

Ruimtelijke uitwerking

Landingsplaats

Welkom op de vesting Loevestein

Bij aankomst binnen de vestingwallen is allereerst een inleiding te vinden op het bezoek aan Loevestein -met daarbinnen de drie sferen: Rivierenland Loevestein met het Munnikenland, het Historische Soldatendorp en het Rijkskasteel van Nederland- worden geduid. In de buitenruimte bij de entree maakt een **maquette** in één klap duidelijk waar het kasteel en het soldatendorp zich bevinden. Al snel wordt duidelijk: dit is niet alleen een kasteel, maar ook een soldatendorp. Er hebben hier altijd mensen gewoond. Een knipoog laat zien dat er nog steeds iemand woont in de beheerderswoning en weerhoudt bezoekers ervan om de woning te betreden.

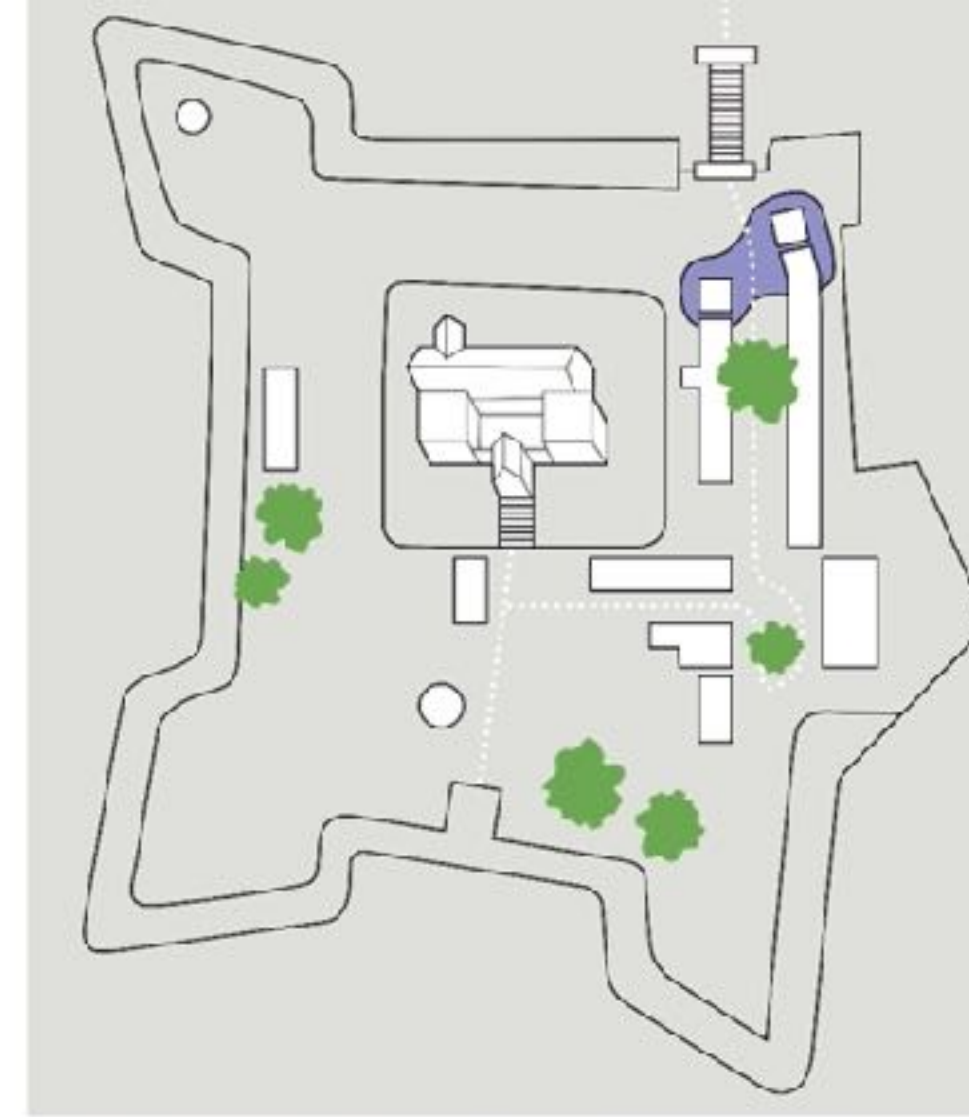
Een immersieve introductie

In een eerste binnenruimte vindt de bezoeker een getimede of free-flow introductie-ervaring waarin 7 eeuwen geschiedenis binnen drie belangrijke periodes die een rol hebben gespeeld op Loevestein in hun context worden geplaatst. Hierbinnen wordt ook de bouwgeschiedenis en ontwikkeling van de omgeving per periode inzichtelijk gemaakt:

1. De middeleeuwen met stichter Dirc Loef en zijn strijdtoneel,
2. De 16e en 17e eeuw met de Opstand en de Staatsgevangenis,
3. De drie eeuwen dat Loevestein een soldatendorp was.

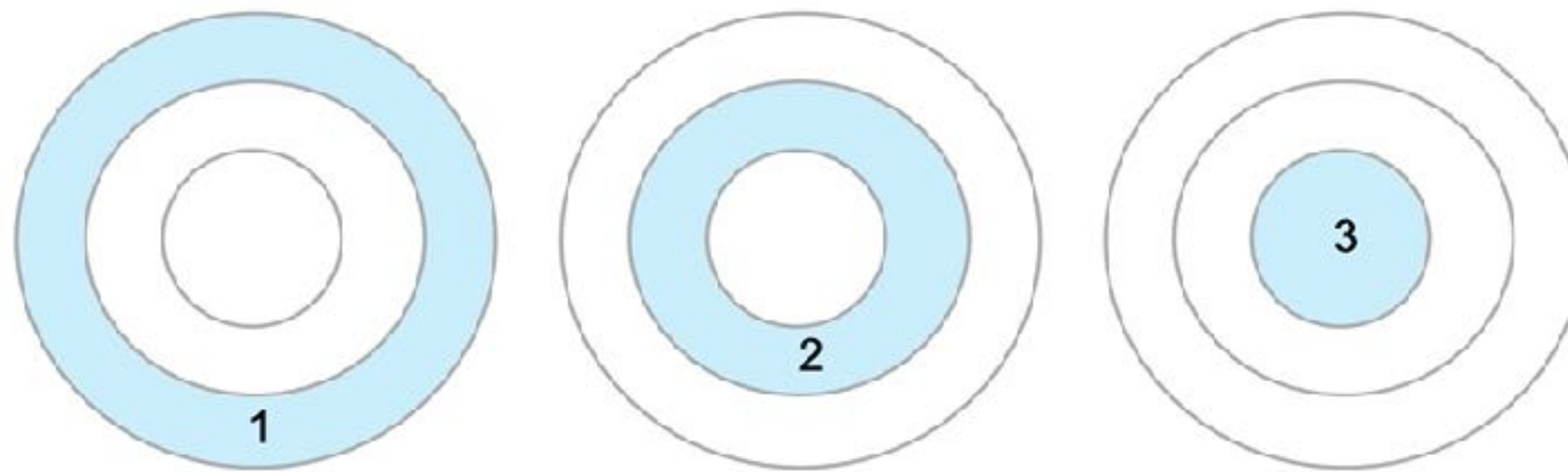
Collectiestukken

De introductie bestaat niet alleen uit AV 'geweld', ook bijzondere collectiestukken geven inzicht in de woelige geschiedenis van Loevestein binnen de wording van Nederland. Een tijdlijn van historische schoenen kan de vele mensen die hier hebben rondgelopen, verbeelden, een kinderskelet kan duidelijk maken dat hier mensen zijn geboren, maar ook gestorven (en begraven).

Een reis door drie sferen

Buiten de landingsplaats, waar inzicht in het totaalverhaal van Loevestein wordt gegeven, leidt de bezoekersreis door drie werelden, die ieder hun eigen sfeer en uitstraling hebben, maar **binnen één stijlfamilie** zijn vormgegeven:

1. Rivierenland Loevestein

Maak een avontuurlijke struintocht door Rivierenland Loevestein: het natuur- en cultuurhistorische Munnikenland.

2. Historisch Soldatendorp en de Vestingwallen

Dwaal door het historische soldatendorp en over de Vestingwallen; overal is wat te doen, ontdekken en beleven.

3. Het Rijkskasteel

Beleef het hoogtepunt van de bezoekersreis: een Rijksmuseumwaardige presentatie met topobjecten langs het verhaal van de woelige wording van Nederland vanuit Loevesteins perspectief. Sense of place is hier key; de ruimtes vertellen hun eigen verhaal, verrijkt met de context waarbinnen deze zich afspeelt.

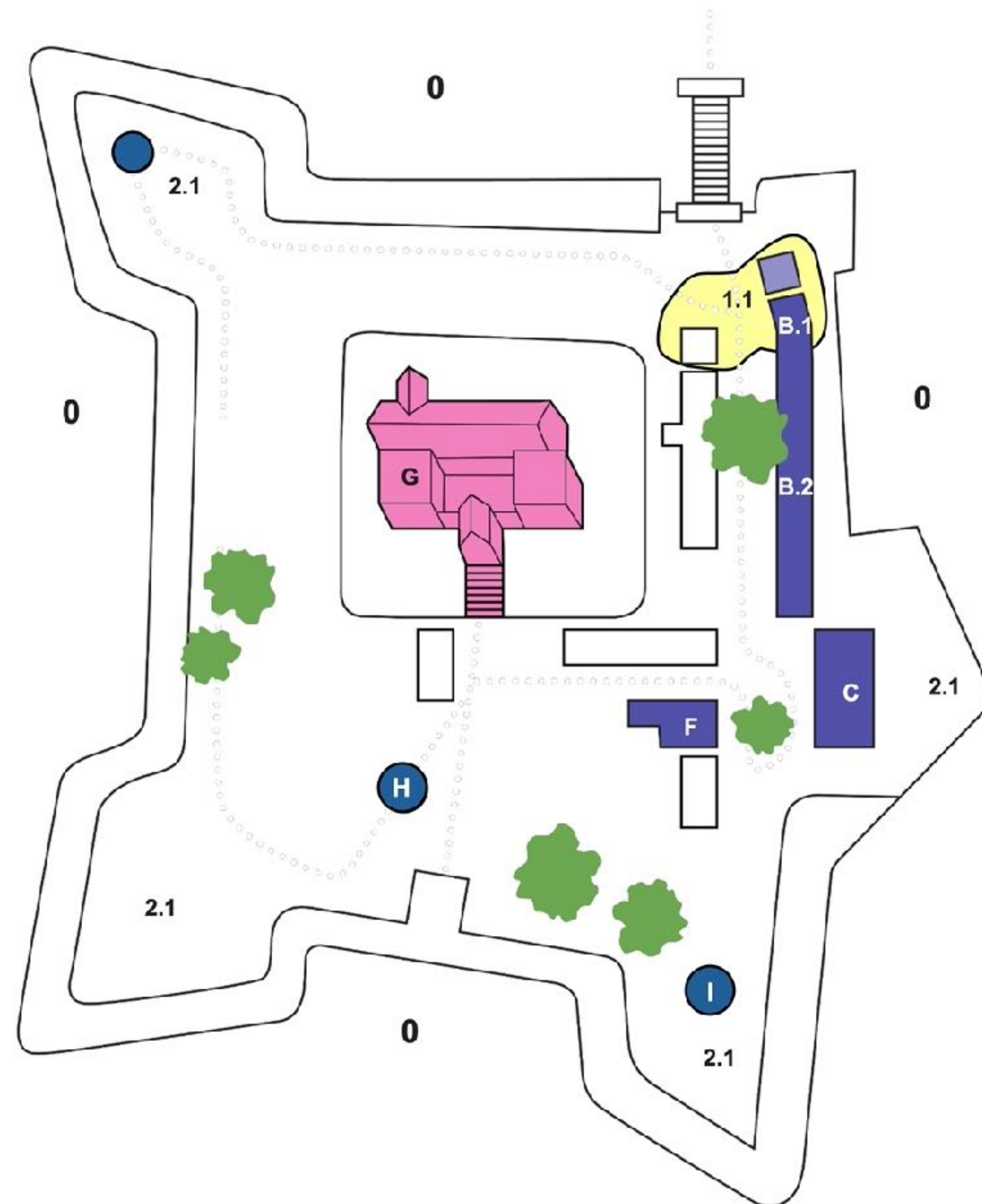
Op de volgende pagina's worden deze drie sferen nader toegelicht in een vlekkenplan/verhaallijn en voorzien van een korte inhoudelijke uitwerking, sfeerimpressies, moodboards en historisch beeldmateriaal en museale objecten.

Verhaallijn en Vlekkenplan

#	Ruimte/locatie
0	SFEER 1: Het Munnikenland; natuur en historie
0.1	Gevormd door het water; Nederland waterland NHW
0.2	Historische Sporen; oa belegering 1397 en Poldermolens
1	Introductie
1.1	Entree, ontvangst, oriëntatie en (voel)maquette
B.1	Landingsplaats; 7 eeuwen Loevestein in vogelvlucht
2	SFEER 2: Het Soldatendorp en de Vesting
B.2	Soldatenhuisjes en verhalen van de bewoners
C	Het Soldatendorp; de Commandeurswoning
C.1	Piekenier: op bezoek bij de commandeur
C.2	Musketier blijft voorlopig vergaderruimte
C.3	Schotse Kamer: Schotten en andere huurlingen op Loevestein
C.4	Waterlinie kamer: : War Room; 7 eeuwen strijd educatie
F	Blok F Vervolg Soldatendorp
F.1	Werkplaats; werkzaamheden en beroepen op Loevestein
F.2	Zorg op Loevestein (kan ook in B)
F.3	De schoolmeester educatie
F.4	Het huiskamerschooltje educatie
G	SFEER 3: Het Rijkskasteel als sterobject
G.0	Begane grond; 14 ^e tot 16 ^e eeuw
G.1	Eerste verdieping; 17 ^e eeuw
G.2	Zolder; 18 ^e en 19 ^e eeuw NHW
G.P	Poorttoren; één verdieping familieroute/educatie
G.K	Kelder; Loevestein tijdens WOII
2.1	Vervolg SFEER 2: de Vesting
2.1	Diverse locaties op de vestingwallen en bastions
I	De Munitiekelder; Verhalen die het daglicht niet verdragen
H	Kruittoren; historie en beleving; familieroute
H.1	Alchemie lab; kruit en kogels maken
H.2	Kruitspel (bestaande spel oprispen)
H.3	Educatie

NB In totaal moeten er minimaal 10 (hybride) educatieve ruimtes komen waar ca 15 leerlingen terecht kunnen

Sfeer 1. Rivierenland Loevestein

Sfeerimpressie

Rivierenland Loevestein; Het Munnikenland

De geschiedenis begint op de bodem

Om de geschiedenis van Loevestein te begrijpen, duiden we het Munnikenland binnen de bezoekersreis. Het waterrijke landschap is onlosmakelijk met het Slot verbonden, maar biedt ook inzicht in de woelige wording van ons land. Het water beïnvloedt en vormt ons landschap, maar heeft ook een economische, politieke en militaire functie. Aanvankelijk uitgeleend aan monniken, was het vervolgens een strategische plek voor een kasteel en als verdedigingslinie. Zo is het landschap getekend door de strijd **tegen**, vervolgens **mét** water, en nu door **ruimte voor het water**.

Een avontuurlijke struintocht

Het ruige landschap rondom Loevestein vormt het decor voor een avontuurlijke struintocht. Dit gebied is altijd in beweging en kent geen gebaande paden: het is **de ruigste kasteeltuin van Nederland**. Bezoekers struinen door dit gebied en gaan onderweg op zoek naar verborgen verhalen in het landschap, waarbij **een digitaal buitenmuseum** poi's in het landschap verheldert. Zo weten we door vondsten waar de slingerblijde in 1397 heeft gestaan en van schilderijen waar poldermolens stonden. Deze informatiepunten hebben dezelfde vorm als de buiteninformatie op de vestingwallen.

Starten in de vesting

Bezoekers kunnen op weggeholpen worden door een struinpakket, dat ze kunnen ophalen in de vesting. In het pakket zitten middelen om het gebied te onderzoeken. Door opdrachtjes uit te voeren, metingen te doen en verdiepende verhalen te beluisteren, komen bezoekers meer te weten over het unieke landschap. Regelmatig zijn er struintochten i.s.m. Staatsbosbeheer.

Sfeer 2. Het historische soldatendorp en de Vestingwallen

Sfeerimpressie

Het historische soldatendorp

Dwalen en beleven in een historisch soldatendorp

In het soldatendorp van Loevestein hebben drie eeuwenlang soldaten gewoond. Dit historische soldatendorp gaan we weer tot leven wekken. Bezoekers kunnen langs verschillende historische locaties dwalen. Zo kunnen ze de soldatenhuisjes bezoeken, mogen ze rondkijken in de officierswoning, kunnen ze de trappen van de kruittoren beklimmen en kunnen ze de voormalige schoolmeesterswoning betreden.

Hoofddoelgroep: families.

Gebouwen met verhalen

Overall is wat te doen en beleven. Het historische soldatendorp lijkt hiermee op een openluchtmuseum: achter elke historische plek schuilt een verhaal, dat bezoekers op luchtige wijze kunnen ontdekken. In elk huisje of ruimte is iets verrassends te ontdekken, doen of ervaren, waar elke keer iets anders te beleven is. Van de gewone soldaat en zijn gezin in een piepkleine woning, tot het statige witte huis van de commandant; op uiteenlopende manieren krijg je steeds meer mee van het leven dat hier op Loevestein is geleid.

In de Commandeurswoning komen themaruimtes, waar voor de liefhebber context wordt geboden; in een **'Warroom'** zie je voor welke conflicten de soldaten werden gemobiliseerd, ondersteund door grote projecties. In de **Schotse Kamer** kom je achter het bijzondere verhaal van de regimenten die hier vanuit Schotland waren gelegerd en hoe ze hier hun -destijds verboden- Schotse identiteit hier wél konden uitdragen. De unieke wandschildering kan voor kinderen tot leven worden gewekt door projecties op een van de andere wanden. Ook andere huurlingen uit deze periode komen hier aan bod.

Eén van deze ruimtes heeft een hybride karakter en kan ook voor educatieve programma's worden ingezet.

Persoonlijke ontmoetingen

Er zijn ontmoetingen met historische bewoners van het dorp, de tientallen -en soms zelfs honderden -mensen die vanuit Loevestein Nederland verdedigden. En al die mensen -soldaten met hun gezinnen - moesten natuurlijk wel leven. Er was daarom een schoolmeester, een slager, een bakker, een veerman, een herbergier, een vroedvrouw en een boer. Zij nemen je mee in hun **dagelijks leven binnen de eeuwenlange conflicten en bedreigingen in de Nederlandse ontstaansgeschiedenis**, die zich op en rondom Loevestein afspeelden. Van kleine verhalen van gewone mensen op Loevestein, tot aan de loyaliteit van hogere officieren. Zo is er het verhaal van Commandant Kolonel van Pabst, die in 1787 de commandeurswoning bewoont met zijn vrouw. Er dan een conflict tussen de patriotten en de orangisten. Loevestein is Hollands, dus patriottistisch, maar op het moment dat de patriotten worden verslagen, is Van Pabst net zo makkelijk orangist, zo blijkt uit bronnen.

In elk soldatenhuisje stap je in een **geabstraheerde wereld**, waar uiteenlopende overdrachtsmiddelen scenografisch worden ingezet. Ook de ruimtes in de Commandeurswoning (C) worden d.m.v. scenografische suggesties en bijzondere collectiestukken en foto's, toegankelijk en beleefbaar gemaakt.

Archeologische collectie en historisch beeldmateriaal

Uiteraard wordt er volop museale collectie en historische foto's ingezet. Door middel van een mooie selectie uit de archeologische collectie is bijvoorbeeld goed te zien hoe verschillend het leven van een gewone soldaat en de commandant op Loevestein was. Een tijdlijn van wapens en kogels met een veelheid objecten kan een bijzondere sfeer creëren in de 'Warroom' en ondersteunt tegelijk de chronologie van de verschillende strijdtoneelen en maakt die op een andere schaal inzichtelijk. Bruiklenen vullen hiaten aan, waarbij we kijken naar bijvoorbeeld schilderijen en uniformen. Scenografie ondervangt het gebrek aan grote objecten, zoals meubilair.

De Vestingwallen

Vanuit de Commandeurswoning maken bezoekers een keuze; ze vervolgen de route door het Soldatenstraatje naar het Slot, of ze gaan de vesting verkennen.

Als eerste komen ze daar bij de **Munitiekelder**. In deze donkere kelder is slechts kort munitie opgeslagen; hij bleek te vochtig. Hier is een keuzemenu met verhalen die het daglicht niet verdragen...

De route gaat buiten langs **bestaande spelonderdelen** (die een upgrade behoeven), **de bastions**, waar **grafstenen** graven markeren en waaronder de oude muren en ringtorens nog liggen, over de wallen langs **de Arkeltoren**, die op een oude tekening is gebaseerd, etc. Op deze plekken wordt informatie geboden, een route in de vorm van borden, paaltjes of een andere mooie, passende en heldere vorm, die ook in het Munnikenland bij een aantal locaties past (locatie van de blijde in 1397 en de poldermolen bijvoorbeeld).

De Kruittoren

De Kruittoren bestaat uit drie verdiepingen, waarvan momenteel twee toegankelijk zijn. Het **kruitspel** op de eerste verdieping blijft behouden, wellicht met een upgrade. Beneden is nu een maquette van de ontwikkeling van de bouw te zien. Deze kan elders een plek krijgen, want hier komt het **Alchemielab**. Waar het historische alchemielab precies zat, is onduidelijk, maar in de zestiende eeuw werd de toren voorzien van een kruitmolen om buskruit te maken. Daarnaast is de toren door de dikke muren uitstekend geschikt als opslag voor buskruit. Een aantal collectiestukken laat zien dat hier méér werd gemaakt, zoals kruit en kogels. Deze verhalen worden hier geclusterd verteld, in een wat **geheimzinnige historische lab-sfeer**, met pruttelende kolven. De zolder verkennen we graag binnen educatie.

Sfeer 3. Het Rijkskasteel

Sfeerimpressie

Het Rijkskasteel als sterobject

Het Rijkskasteel vormt het **hoogtepunt van de bezoekersreis** en is het sterobject, de 'Nachtwacht', van de Loevestein collectie. De gehele presentatie in het Slot heeft een Rijksmuseumwaardige uitstraling en wordt verteld aan de hand van topobjecten en archeologische sporen in iedere ruimte. Thema's zoals vrede, vrijheid en recht verdiepen en actualiseren de woelige wording van Nederland.

Je maakt een wandeling door de geschiedenis: de stenen vertellen het verhaal van de woelige wording van Nederland. Je dwaalt langs de wapenschilden uit het Bourgondische Rijk, stapt in de eetzaal in de Nederlandse Opstand en bezoekt de cellen van de Staatsgevangenis. Je eindigt uiteindelijk in de kelders waar tijdens de Tweede Wereldoorlog nationale cultuurgooierden opgeborgen werden. Kortom, de woelige wording van Nederland is af te lezen aan het slot.

Hoofddoelgroep: de museumbezoeker

Het verhaal in het Slot

De beleving in het slot is heel anders dan die in het dorp. In het slot **staat het gebouw centraal** en wordt het verhaal vooral door de ruimtes zelf en **met objecten verteld**, waar nodig versterkt met scenografie en verdieping. Een echte Rijksmuseumwaardige ervaring, die object-georiënteerd is: elke ruimte heeft een sterobject dat direct de relatie met het slot en de periode in de geschiedenis duidelijk maakt. Daaromheen zijn objectclusters geplaatst die het verhaal verdiepen.

De bezoeker kan extra verdiepende informatie lezen, opzoeken met touchscreens of beluisteren met een audiotour.

Zoals elders te lezen is, loopt de Familieroute door de Riddertoren van het Slot, die hier een eigen herkenbare routing en onderdelen krijgt, maar dan wat ingetogener dan buiten het Slot.

Themakamers in het Slot

De lopende historische verhaallijn wordt afgewisseld met themakamers. Hier worden de thema's die in heel Loevestein als onderligger worden gebruikt, expliciet behandeld, met een sterke koppeling met de actualiteit op het gebied van vrede, vrijheid en recht. De kracht van onze verhalen is namelijk dat ze vandaag onverminderd relevant zijn. Er zijn **parallelen vanuit het verleden naar het heden** te trekken, zowel vanuit het grotere plaatje, als de betekenis ervan voor ieder van ons als individu. Kennis over het verleden, verschaft begrip voor en inzicht in het heden.

Loevestein wil graag bezoekers kritisch laten nadenken over verschillende onderwerpen die onze thema's raken en inspireren, met als uiteindelijk doel bij te dragen aan een inclusievere samenleving, waar ruimte is voor meerstemmigheid. De grote thema's die op Loevestein worden aangesneden zijn (alle aspecten van):

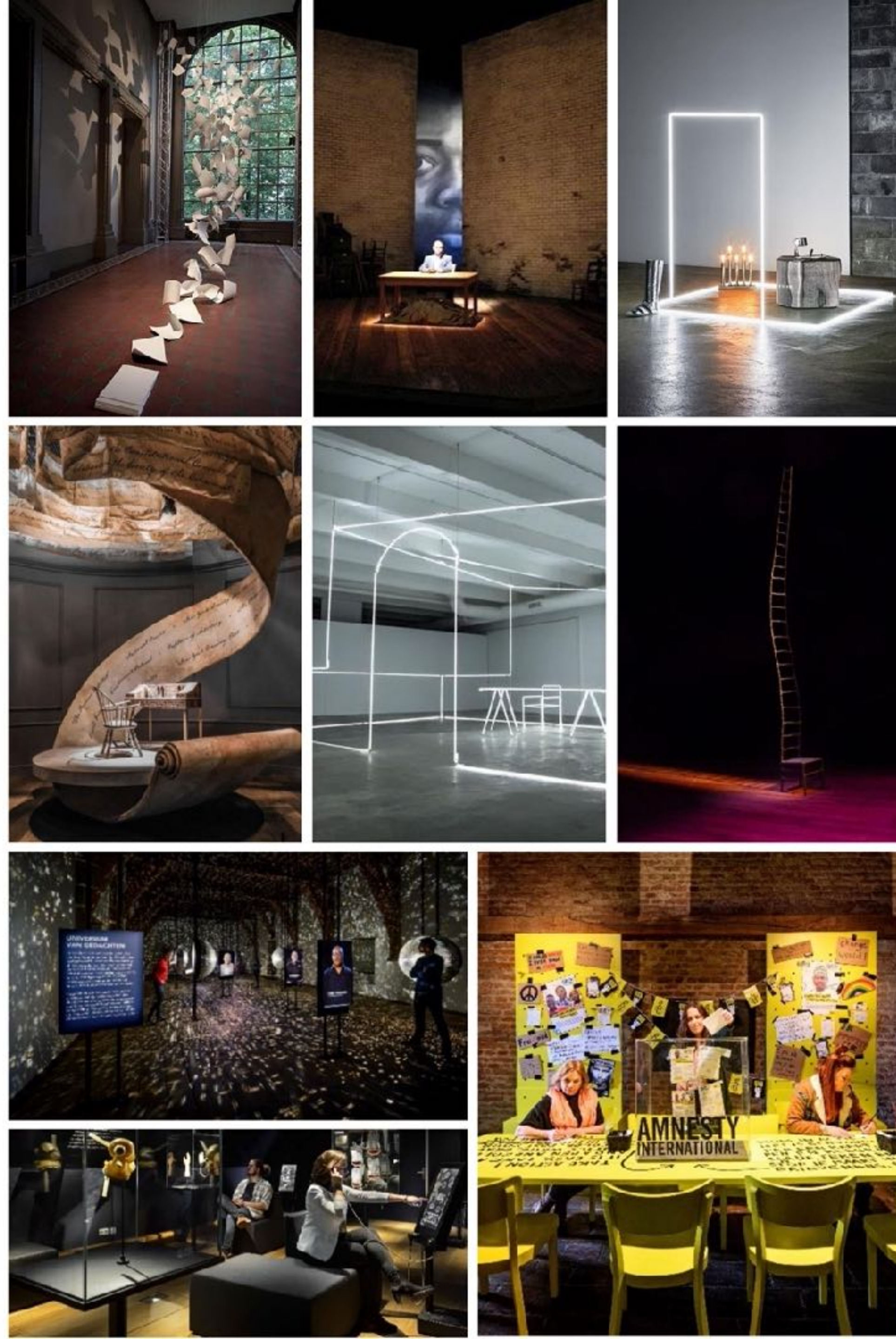
- **Oorlog en vrede**
- **Vrijheid en gevangenschap**
- **Recht en onrecht**

Deze ruimtes kennen een bepaalde mate van interactie en trekken de bezoekers als intermezzo weer even naar het heden en hun eigen leven. Dat kan op een kunstzinnig artistieke manier, maar het kan ook educatiever. Bijvoorbeeld in de vorm van een dilemmaspel of het geven van je mening. Een afwisseling van deze beide vormen lijkt ons het meest ideaal, ontwikkeling ervan doen we graag in samenwerking met onze creatieve partners, waarbij een link met een van onze maatschappelijke partners voor de hand ligt.

Zo ontdek je dat het verhaal van Loevestein meer is dan geschiedenis.

Deze ruimtes hebben een **hybride karakter**: ze bedienen zowel de doelgroep van museumbezoekers, die verdieping zoeken, als de families (en is onderdeel van de Familieroute).

Ook zijn ze geschikt om in onze educatieve programma's in te zetten.

Routing in het Slot

Momenteel loopt er een dwingende routing door het Slot, die naar boven toe gebruik maakt van smalle, steile muurtrappen, de route terug naar beneden gaat via de bredere traptoren. Het plan voor de nieuwe presentatie is om een heen en weer routing tussen de verdiepingen te maken via de traptoren. Op de hierop volgende pagina's wordt meer informatie gegeven over de verhalen en routing in het Slot, o.a. op plattegronden met rode pijlen. Voor de oriëntatie is op routingborden duidelijk te zien bezoekers waar zich in het Slot bevinden, liefst met 3d plattegronden.

Toegankelijkheid binnen het Slot

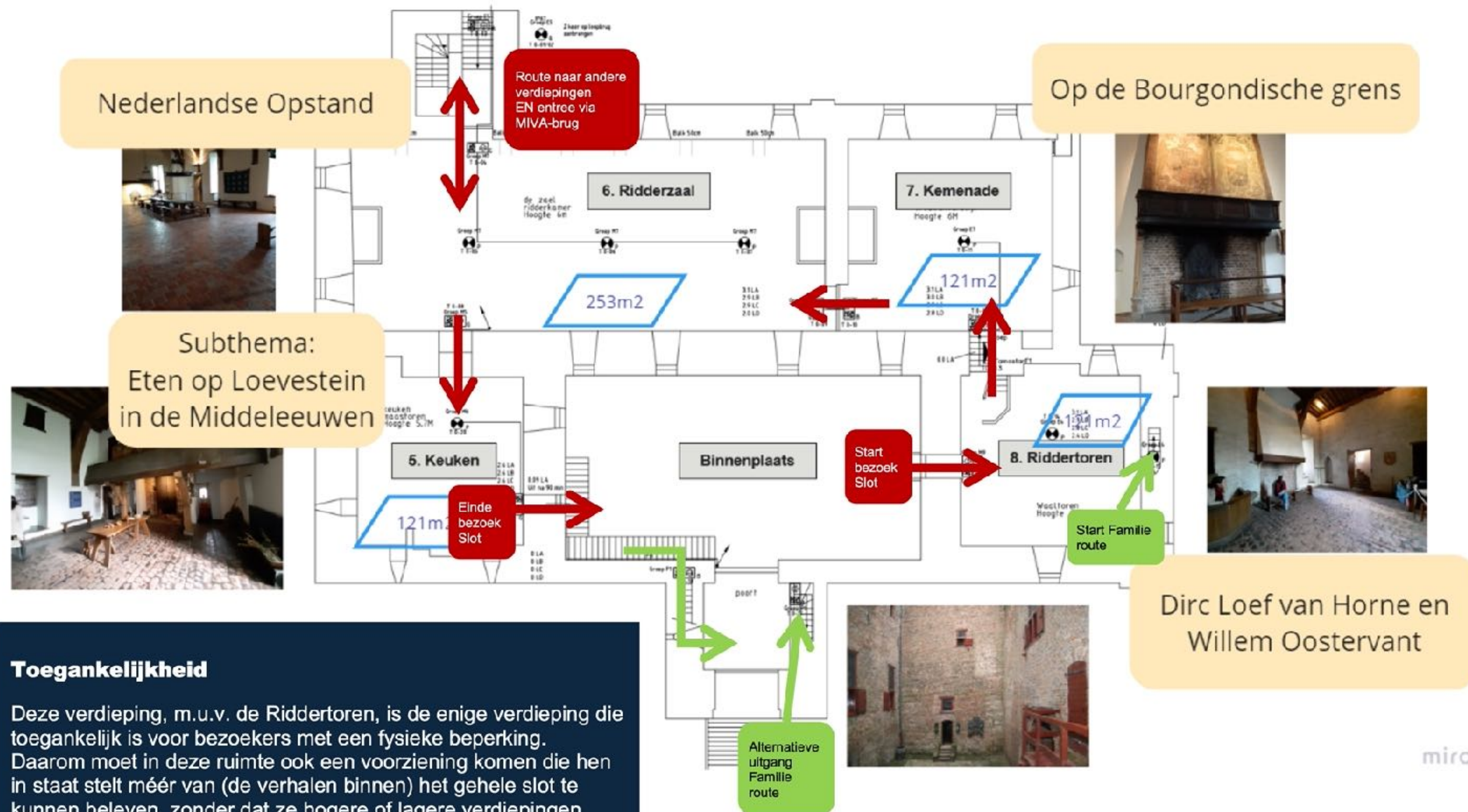
Toegankelijkheid blijft een lastige zaak binnen het Slot. Waar in het Soldatendorp gewerkt wordt met drempelloze toegang, is van het Slot alleen de begane grond bereikbaar (m.u.v. de Riddertoren), door de MIVA-brug aan de achterzijde. Verderop staat informatie over wensen rondom inclusiviteit in het algemeen (later aangevuld met bijlagen); voor het Slot zal op deze verdieping een voorziening moeten komen, waarmee bezoekers toch op een of andere (virtuele) manier de rest van het Slot en de verhalen kunnen beleven.

Familieroute via de Riddertoren

Door het slot heen krijgen families hun eigen spoor, met een duidelijk herkenbaar doorlopende beeldtaal vanuit de sfeer van het Soldatendorp en de vesting, maar in het Slot aansluitend bij de sfeer en verhalen van deze ruimtes. Deze volgt een eigen routing via de muurtrappen in de Riddertoren, het oudste deel van het Slot dat als op zichzelf staande woontoren is gebruikt. Vanuit deze toren maken kinderen uitstapjes naar de rest van de betreffende verdieping en daarmee verhalen en periodes. Aan de hand van de verhalen van hun leeftijdgenootjes die op het kasteel leefden, ontdekken ze hoe het leven op het kasteel was in verschillende tijdsperiodes. Eigen, herkenbare exhibits vertellen een bij de route horend verhaal (die de inhoud van het geheel naar kinderen van ca 6-12 jaar vertaalt).

Het verhaal per verdieping; de begane grond

miro

Ridder Dirc Loef van Horne en Willem Oostervant

Het bezoek aan het Slot start in het oudste deel van het gebouw: de Riddertoren. Hier vertellen we de bijzondere ontstaansgeschiedenis van Loevestein. Vanaf 1358 verreist hier namelijk binnen 10 jaar het hele slot zoals vandaag te zien is. De **illegale tolheffing van ridder Dirc Loef van Horne** maakt hem een kleurrijk figuur. Zijn verhaal staat hier centraal, gekoppeld aan gebeurtenissen uit die tijd.

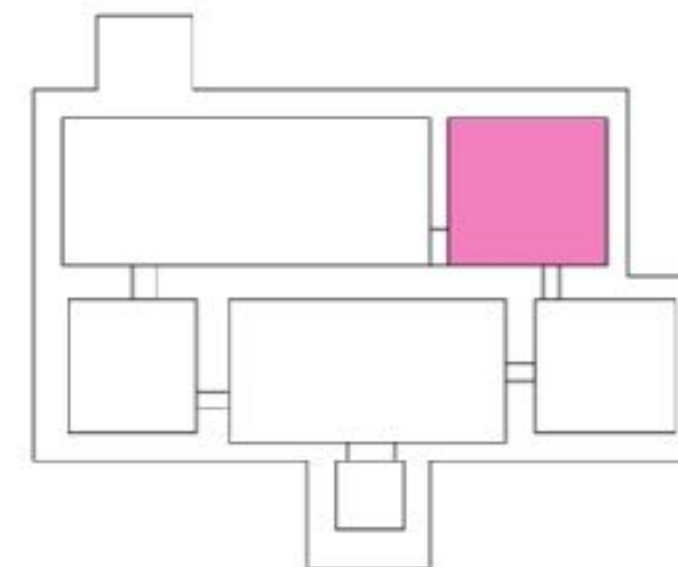
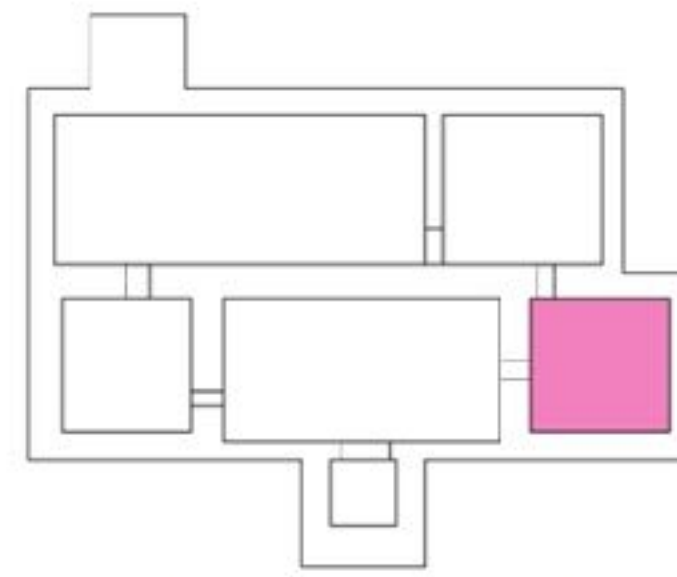
Dirc was leenman van de Graaf van Holland, door wisselende machtsverhoudingen en oorlogen moest ook Dirc vechten in onder andere de **Hoekse en Kabeljauwse twisten**. Binnen het deelverhaal van deze oorlog speelt **Jacoba van Beieren** een centrale rol, waardoor haar verhaal hier ook kort aan bod komt.

Dirc raakt Loevestein uiteindelijk kwijt. Na hem beheren zogenaamde kasteleinen het Slot. Rustig wordt het niet; in **1397 belegert** Willem Oostervant, zoon van de Graaf van Holland, Loevestein bijvoorbeeld, om kastelein Bruijsten van Herwijnen eruit te krijgen. Met enorme **blijdestenen** wordt de kruittoren vernietigd (daarna vervangen door de huidige ronde toren). Na 15 dagen geven de verdedigers zich over en wordt **Willem van Oostervant** zelf kastelein.

Op de Bourgondische grens

Tegen het einde van de Middeleeuwen komt een machtige familie op: **De Bourgondiërs**. Zij weten heel veel heren in Europa aan zich te binden – ondermeer door huwelijken - en zo een groot rijk te maken. Een stuk van het gebied dat nu Nederland heet wordt onderdeel van dit rijk. Loevestein lag op grens van het Bourgondische rijk. Maximiliaan gaf Loevestein in onderpand aan Filips de Schone en Albrecht van Saksen in ruil voor een oorlogslening van honderdduizend Rijnse guldens.

Philips de Schone en Albrecht van Saksen lieten hun wapen schilderen op de **schouw in de kemenade**. Hierin zijn allerlei symbolische onderdelen te duiden.

De Nederlandse Opstand

Uiteindelijk smelt het Bourgondische rijk samen met een ander rijk: dat van de Habsburgers, die ook over Spanje heersen. Onder aanvoering van **Willem van Oranje** komt een aantal provincies in het huidige Nederland in opstand. Er breekt een burgeroorlog uit.

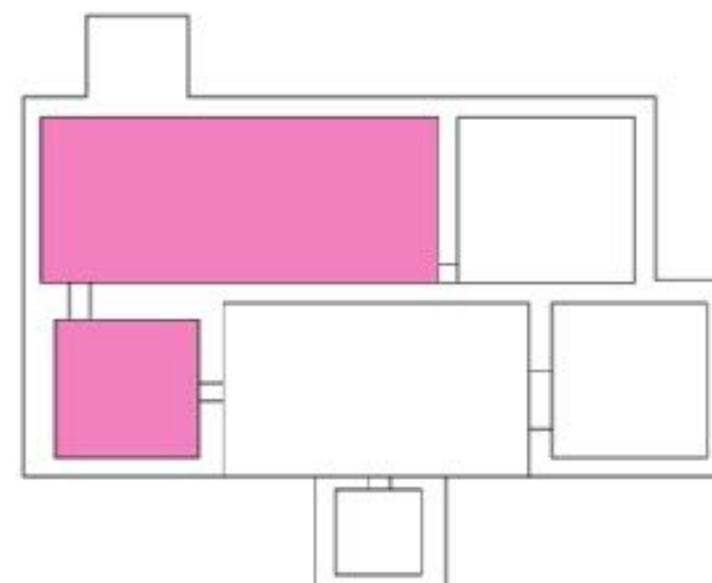
Philips II, koning van Spanje wil dat iedereen in zijn gebieden katholiek wordt, net als hijzelf. Willem van Oranje geeft **Herman De Ruyter**, net als hijzelf protestant, de opdracht om Gorcum, Woudrichem en Slot Loevestein in te nemen.

Maria de Jeude is de vrouw van de slotvoogd van Slot Loevestein als Herman de Ruyter het kasteel binnenvalt. Ze wordt opgesloten door de Geuzen, maar later bevrijd door de Spanjaarden en vertrekt naar de Zuidelijke Nederlanden.

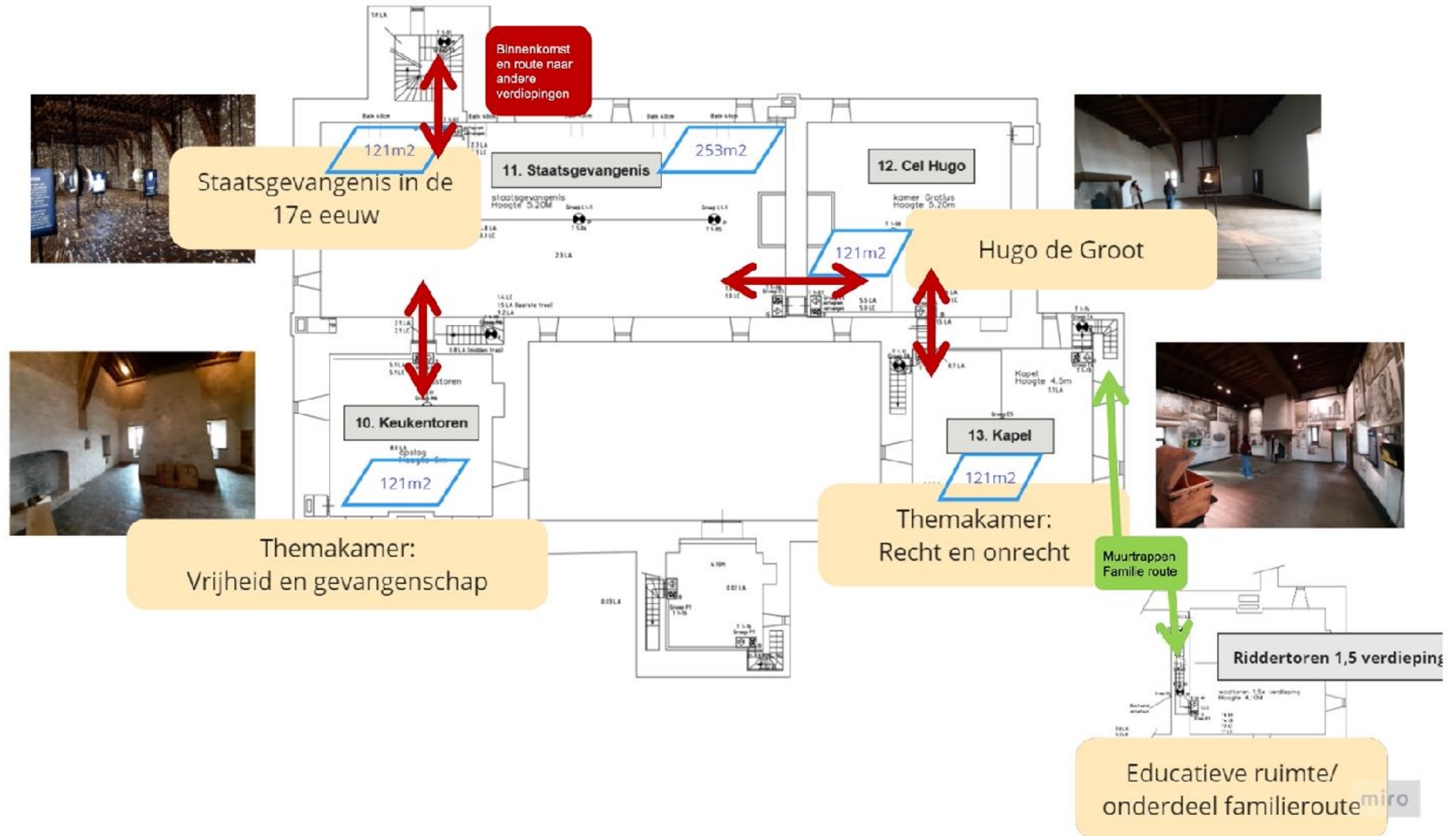
Slot Loevestein komt in juni 1572 opnieuw in handen van de Geuzen. Het werk van Herman de Ruyter wordt ditmaal wel afgemaakt door de Watergeuzen. Zij hebben nadat zij op 1 april Den Briel in hebben genomen ook Dordrecht en Gorcum ingenomen, waarna tenslotte in juni 1572 Slot Loevestein definitief in handen van de Staten komt. De oorlog raakt ook Loevestein. Op het slot zijn in 1570 Spaanse troepen gelegerd. **De Watergeuzen vallen Loevestein aan met een list.** Verkleed als monniken komen ze het slot binnen en vermoorden in deze eetzaal de Spanjaarden.

Dit verhaal, nationaal beken en nauw verbonden met de geschiedenis van Loevestein, wordt aan de hand van een aantal bijzondere collectiestukken en prenten in de indrukwekkende Ridderzaal gepresenteerd.

De Keuken van het Slot, in de routing tevens uitgang van het Slot, staat **eten op Loevestein door de eeuwen** heen centraal. De ruimte spreekt van zichzelf al tot de verbeelding, en wordt ondersteund door objecten en zintuiglijke exhibits.

Het verhaal per verdieping; de eerste verdieping

Loevestein als Staatsgevangenis in de 17^e eeuw

In de Republiek gaat de strijd om de macht hand in hand met de strijd om het geloof. De Republiek heeft het katholieke geloof afgeworpen en is protestants. Maar binnen de protestantse kerk is er een diepe strijd tussen twee stromingen. Al snel gaat het ook op politiek niveau mis: **Prins Maurits** en **Johan van Oldenbarnevelt** scharen zich achter de twee partijen; het hele land staat tegenover elkaar.

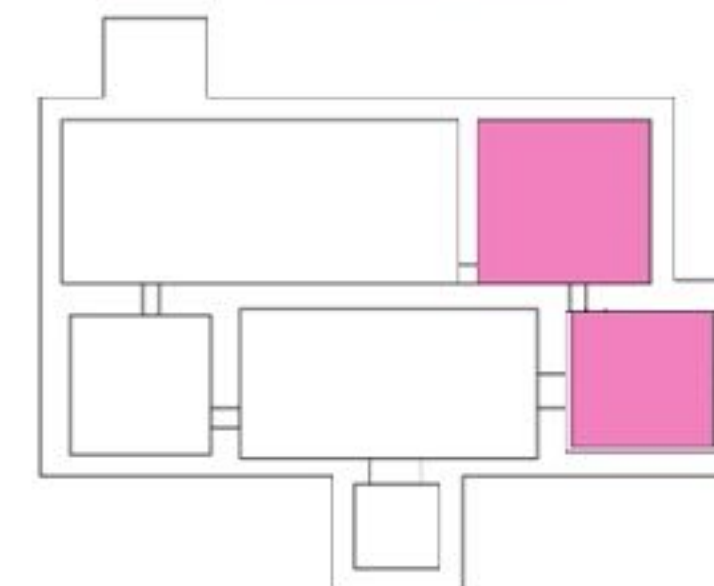
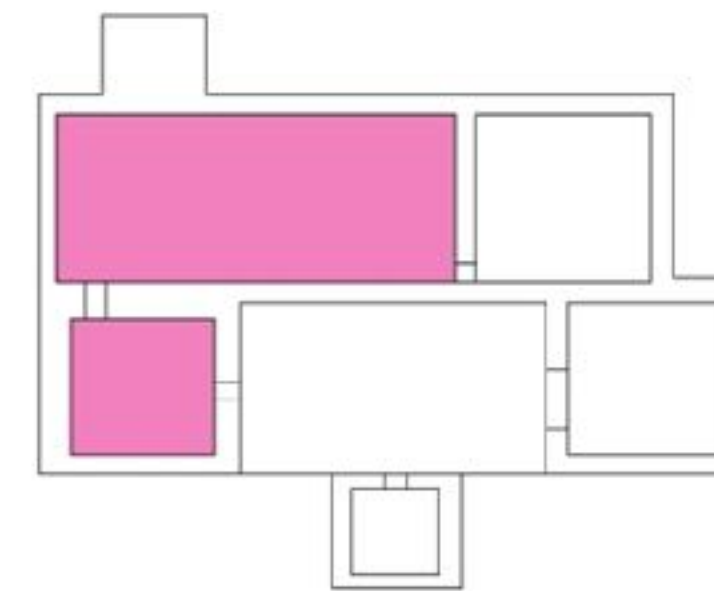
Van Oldenbarnevelt wordt beschuldigd van hoogverraad en in 1619 onthoofd. **Loevestein komt in beeld als staatgevangenis**; het is de plek waar dan Hugo de Groot en Rombout Hogerbeets levenslang gevangen worden gezet. Later volgen Remonstrantse predikanten, en ook in latere periodes zijn verschillende politieke gevangenen op Loevestein opgesloten.

In de **Keuckentoren**, aangrenzend aan de Staatsgevangenis komt de **Themakamer Vrijheid en Gevangenschap**, waar bezoekers in aanraking komen met thema's rond vrijheid en (politiek) gevangenschap.

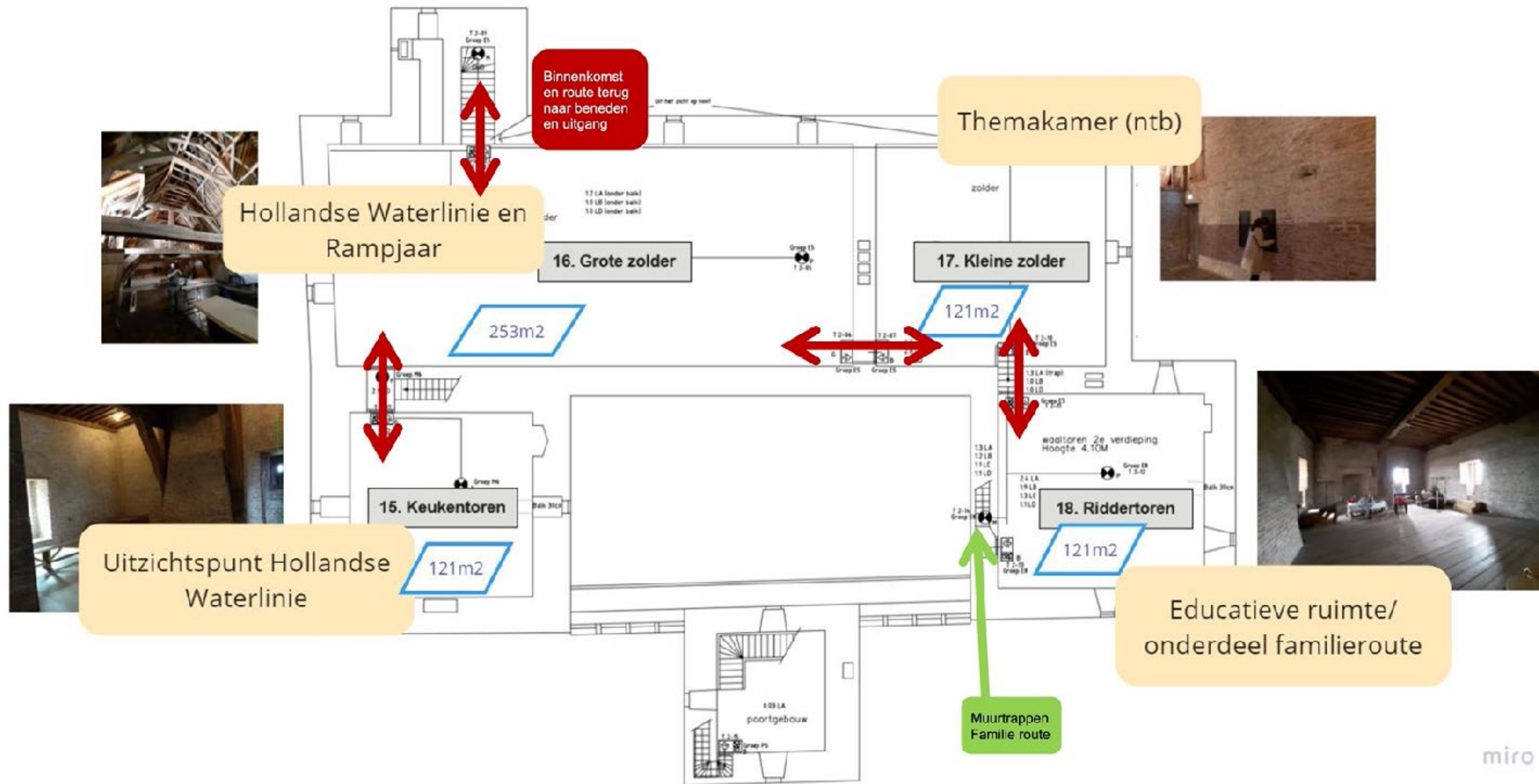
Hugo de Groot

Wie aan Slot Loevestein denkt, denkt aan Hugo de Groot en zijn spectaculaire ontsnapping in een boekenkist. Deze historische gebeurtenis maakt zelfs onderdeel uit van de Canon van Nederland. De Groot is een historisch icoon en zijn ontsnapping spreekt bij velen tot de verbeelding. Minder bekend, maar juist van heel groot belang, is het gedachtegoed dat hij naliet. Zijn ideeën over vrede, vrijheid en recht veranderden de wereld en zijn nog altijd actueel. Het verhaal van zijn verblijf -samen met zijn gezin en dienstmeisje- en ontsnapping, maar ook van zijn invloedrijke werk centraal.

De Kapel, grenzend aan de Cel, is de **Themakamer Recht en Onrecht**, waar het gedachtegoed van Hugo de Groot en de blijvende relevantie ervan voor het internationale oorlogs- en volkenrecht nader wordt toegelicht. Maar ook wordt er **kritisch** gekeken naar hoe hij bijvoorbeeld de VOC juridische legitimatie verschafte.

Het verhaal per verdieping; de tweede verdieping

De Oude Hollandse Waterlinie en het Rampjaar

Om de Republiek te verdedigen tegen aanvallen van buiten wordt vertrouwd op het water. Door simpelweg land onder water te zetten, kunnen vijandige legers niet verder optrekken. Het is het principe van een waterlinie. Deze eerste (oude) Hollandse Waterlinie loopt van de Zuiderzee langs Loevestein tot de Biesbosch. De waterlinie hield de Fransen in het **rampjaar 1672** echter niet tegen. Boeren komen ertegen in opstand vanwege mislukte oogsten ten gevolge van het water. En als de Fransen in 1794 opnieuw optrekken houdt de linie ze weer niet tegen: de strenge winter heeft het water bevroren.

De Nieuwe Hollandse waterlinie; UNESCO-Werelderfgoed

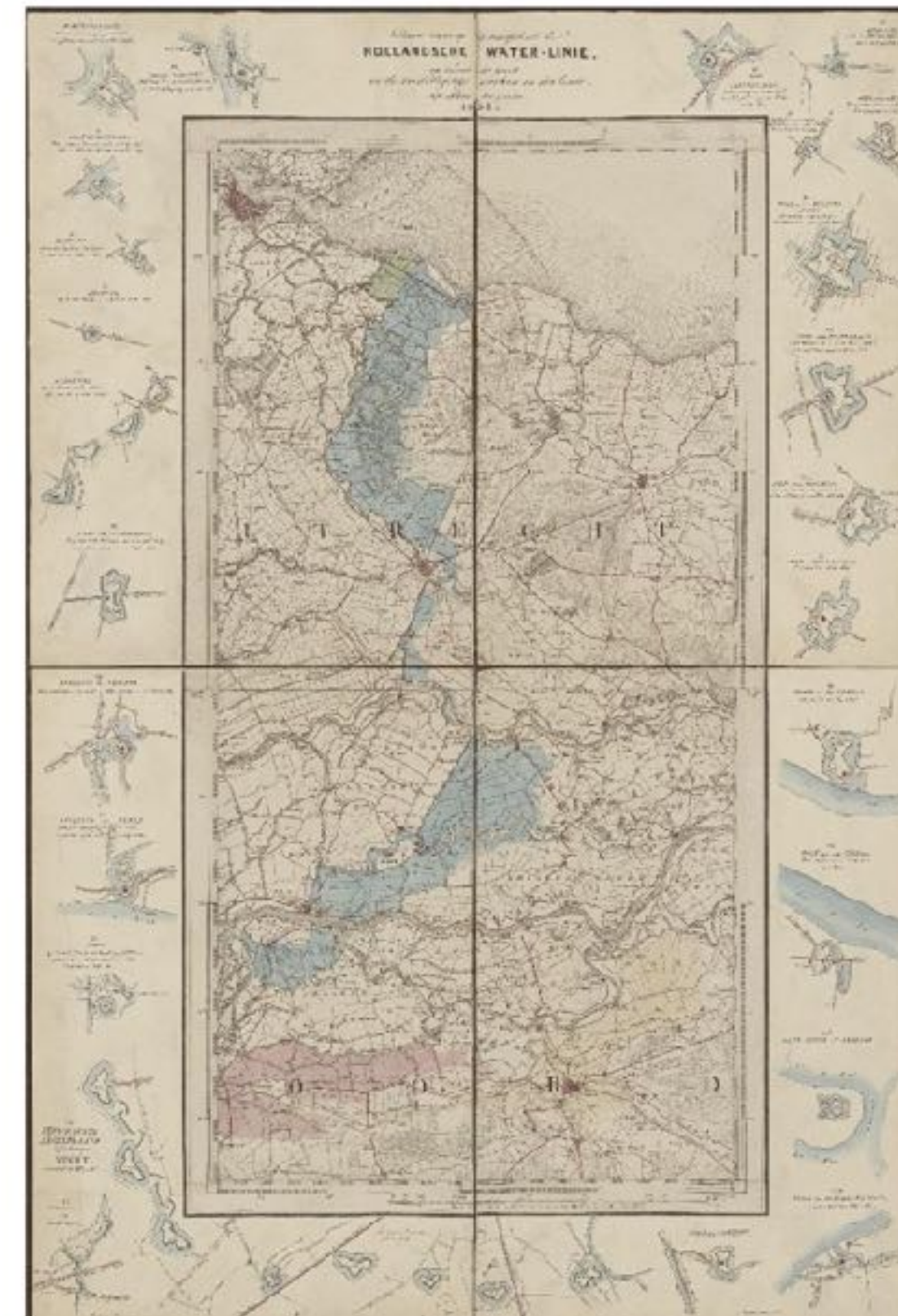
In het nieuwe Koninkrijk dat ontstaat als de Franse overheersers zijn verdwenen wordt besloten om een nieuwe waterlinie te bouwen. Vanaf 1815 is ook Loevestein er onderdeel van. In 1853 wordt het gemoderniseerd. Vanuit het plan van Mossel wordt het een bomvrij verdedigbaar reduit. Door nieuwe ontwikkelingen (de brisantgranaat) voldoet dit echter niet en in 1883 wordt een nieuwe bomvrije schuilplaats gebouwd (de Remise).

Uitzichtpunt Hollandse waterlinie

Vanuit de Keuckentorenzolder heb je **zicht op beide rivieren** waaraan Loevestein ligt. Hier kan aanvullende informatie over beide waterlinies worden gegeven, en wellicht kun je virtueel terug in de tijd om te ervaren hoe het eruit moet hebben gezien.

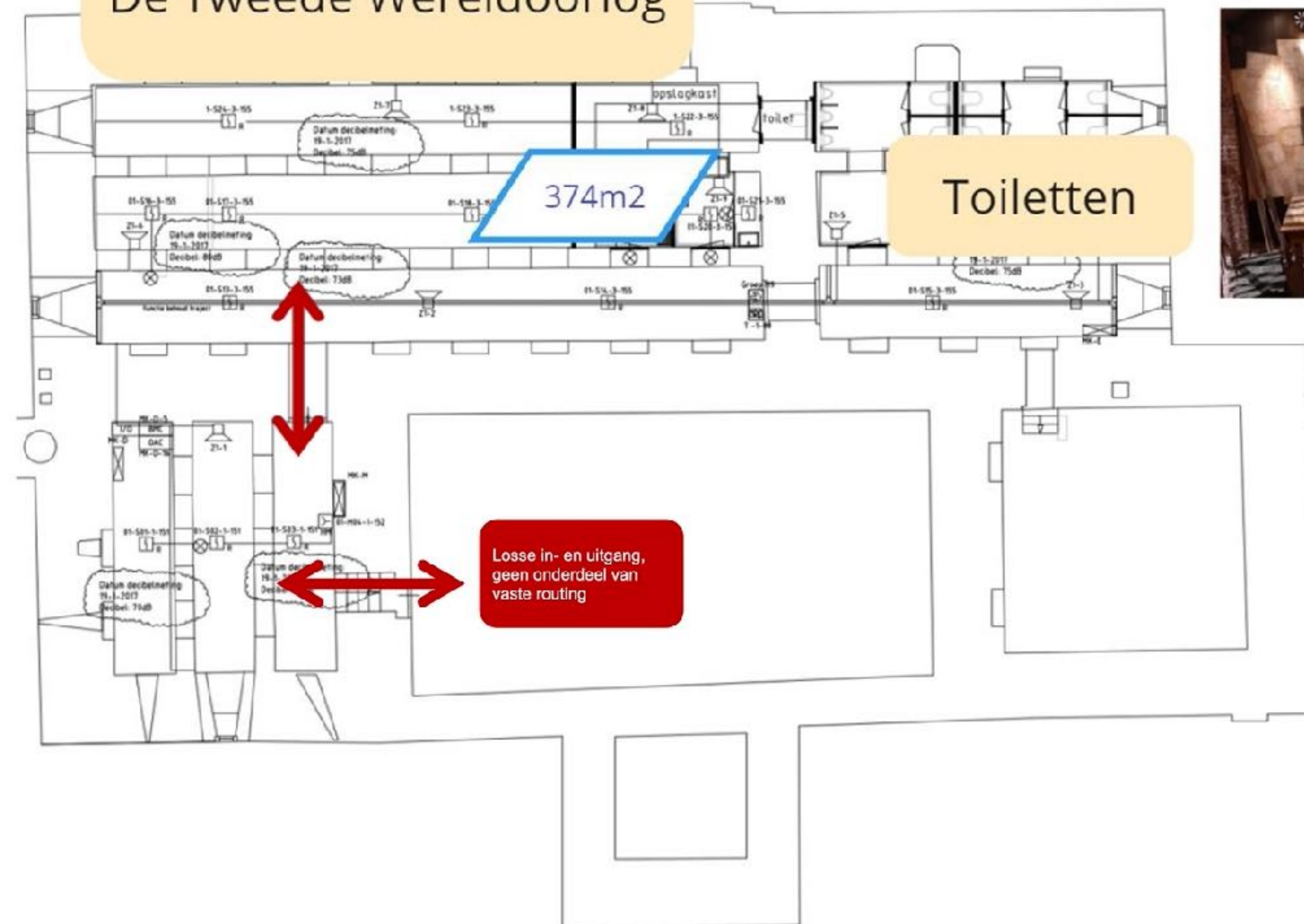
Themakamer

Deze themakamer heeft nog geen concreet thema, en wordt inhoudelijk nog verder uitgewerkt. Vanuit alle thema's kan bv aansluiting worden gevonden met **WATER**. De inzet binnen strijd, zoals de waterlinies en verdediging met slotgrachten, de strijd tegen water, dat Nederland vormde, maar ook van groot belang is binnen Loevestein, kan hier onderwerp zijn. Recht en onrecht kan gaan over de toegang tot water. Ook Hugo de Groot schrijft over water in zijn 'Mare Liberum'; van wie is de zee?

Het verhaal per verdieping; de Kelder

20ste eeuw:
De Tweede Wereldoorlog

De Kelder

De Kelder van het Slot staat **los binnen de reguliere routing**. Hier is een duidelijke duiding en routing nodig; geïnteresseerde bezoekers mogen dit niet missen.

Qua sfeer overlapt dit deel zowel de sfeer van het Slot als die van het Soldatendorp. De kelder is een zogenaamd bomvrij reduit. Dankzij deze zelfstandig verdedigbare ruimte kon het kasteel beschermd worden als de vesting in vijandelijke handen was. De bouw van deze ruimte startte in 1853, toen het kasteel als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie werd aangepast. De steunmuren en plafonds vervangen middeleeuwse gewelven, die onvoldoende bescherming boden tegen bijvoorbeeld granaten.

Loevestein tijdens de Tweede Wereldoorlog

In 1940 wordt Nederland betrokken bij een wereldwijde oorlog. Deze duurt slechts vijf dagen, de bezetting die daar op volgt duurt vijf jaar en laat diepe littekens achter in de samenleving.

Loevestein speelt een bijzondere rol in deze oorlog. Het zijn niet zozeer de soldaten, maar **archieven en kunstwerken** die van belang zijn. Aan het begin van de bezetting worden verschillende nationale archieven en Nederlandse kunstschaten hier in de kelders van het slot opgeborgen. Hier zijn stukken bij van o.a. het Nationaal Archief Den Haag, inhoud van gebouwen uit Het Nederlands Openluchtmuseum Arnhem, schilderijen en meubels van Boijmans van Beuningen en stukken uit het Centraal Museum.

Slotbewaarder Jacobus Eckhardt is tijdens de oorlog in dienst van de Duitse Wehrmacht. Jan Pol zit er als onderduiker en na de noodlanding van een Brits gevechtsvliegtuig, zitten er tijdelijk krijgsgevangenen.

Bezoekers ontdekken aan de hand van bronnen en personen de verhalen van deze periode en het belang van het beschermen van cultuurgoederen in oorlogstijd.

*Archief weer naar Den Haag. — Spoedig zal een aanvang worden gemaakt met het terugvoeren van de in het **slot Loevestein** bewaarde archiefstukken naar 's-Gravenhage. Bij dit werk zullen zoveel mogelijk N.S.B.-ers worden ingeschakeld.*

Samenvattend

Totaalontwerp

De opdracht bestaat uit de ontwikkeling en realisatie van een totaalontwerp voor de herinrichting van Slot Loevestein in drie sferen, aansluitend bij de doelgroepen van Loevestein. Een goede balans tussen verdeling van de verhalen, collecties en informatie staat centraal. Met aandacht voor logistiek en informatiedichtheid, c.q. verdeling van de aandachtspanne in relatie tot benodigde functies/capaciteit van de uiteenlopende ruimtes en exhibits. Hierbinnen valt ook verbetering van publieksruimtes als ontvangst en winkel. Dit alles in aansluiting op het concept van de Woelige Wording van Nederland en vanuit perspectief van Loevestein (sense of place is key).

Doelgroepen

Het concept is ontwikkeld met oog op de volgende doelgroepen:

- Gezinnen (binnen- en buitenland)
- Schoolgroepen
- Zakelijk bezoek
- (Buitenlandse) groepstoeristen
- Verdieping zoekende museumbezoeker

Een integrale routing

Duiding en bewegwijzering binnen één stijlfamilie, met daarbinnen onderscheid tussen een aantal onderdelen met een eigen sfeer:

- Het Munnikenland (de ruigste kasteeltuin van Nederland)
- De Landingsplaats (verbindt alle onderdelen)
- De Vesting en het Soldatendorp (openluchtmuseumkarakter voor families)
- Het Slot (met duiding van ruimtes/verdiepingen, bv met 3d plattegrond)
- De Familieroute (in het Slot met een eigen route)

Duiding van Het Munnikenland

In deze fase wordt het Munnikenland, met natuur- en cultuurhistorische info (die landschap mede vormde) in een digitaal buitenmuseum deels ontsloten (mate afhankelijk van budget) door verschillende elementen (aangevuld met een Struinpakket):

- ~~Fysieke informatiepunten, waarop voor iedereen informatie wordt geboden. Vorm staat vrij, maar moet passen in het landschap en aansluiten op de informatievoorziening op en om de Vesting.~~
- Locaties in het landschap, die digitaal worden ontsloten; bv de vindplaats blijdestenen komt tot leven, je ziet de aanval van 1397.

Starten in de Landingsplaats

De Landingsplaats geeft in een immersieve show in zeer korte tijd inzicht in 7 eeuwen Loevestein. Deze wekt een verwachting die aansluit bij wat er gaat komen, zowel qua sfeer als in techniek/spektakel. Een wow-effect is geweldig, maar het mag niet het hoogtepunt van het bezoek zijn.

De ruimte die we op het oog hebben, kan als deze 'uitstaat' een op zichzelf staande expositieruimte met informatie en collectiestukken zijn, die in de show dmv de showcontrol (getimed of freeflow) in het verhaal worden meegenomen, aangelicht en bijv. voorzien van audio.

Uiteraard is de doorstroom hier een aandachtspunt.

De collecties en verhalen van Loevestein

Verschillende deelcollecties materialiseren de geschiedenis van Loevestein en daarmee een belangrijk deel van de Nederlandse geschiedenis. In een uitwerking van het vlekkenplan naar uitgebreide content- en collectieschema's zijn deze aan locaties en ruimtes gekoppeld, zodat deze als materiële en immateriële getuigenissen binnen passende context de geschiedenis tastbaar, persoonlijk en zo invoelbaar maken.

Het openluchtmuseum: de Vesting en het Soldatendorp

In een aantal gebouwen om het Slot en op en om de Vestingwallen komt de geschiedenis als in een openluchtmuseum tot leven. In alle huisjes zijn (persoonlijke) verhalen en bijhorende objecten te vinden, overal is iets verrassends te beleven (in vorm, manier van info-overdracht, etc.).

De ruimtes zijn geschikt voor individuele bezoekers én groepen (bv binnen onderwijsprogramma's). Op de vestingwallen komen informatiepunten (vorm staat vrij, zie Munnikenland), waar diverse onderdelen worden geduid.

Het rijksmuseumwaardige ingerichte Slot

In het Slot worden de verhalen chronologisch en thematisch aan de ruimtes en routing gekoppeld. Deze vertellen hun eigen verhaal, waarvan sporen in de ruimte te herkennen zijn, gekoppeld aan de grotere context, soms door toevoeging van bijzondere schilderijen of andere collectiestukken.

In een mix van collectie (die hier naast de ruimte centraal staat) en tekst/beeld/AV (die hier een ondergeschikte rol moet spelen) wordt gelaagde informatie geboden, zodat zowel de oppervlakkig geïnteresseerde bezoeker als de inzichtzoeker hier aan zijn trekken komt.

Vanuit de Riddertoren leidt bovendien de Familieroute door de verdiepingen, waarmee dit een best complexe puzzel wordt, die voor iedere doelgroep glashelder te volgen moet zijn. Ook de uitgang is verrassend anders voor deze Familieroute, deze gaat namelijk via de Poorttoren.

Themakamers

Themakamers passen bij de historische sfeer, maar hebben een moderne uitstraling en eigen sfeer. De inhoud moet aansluiten op alle doelgroepen, het verleden naar het heden trekkend, kritische blik stimuleren en zijn het liefst (deels) flexibel in te vullen (bv met een CMS), zodat inhoud op actualiteiten en relevantie aan te passen is.

Educatie

De hoeveelheid thema's biedt een rijkdom aan mogelijkheden voor onze nieuwe educatieprogramma's. Dit plan is in ontwikkeling en moet worden meegenomen in zowel inhoud van de ruimtes, de routes en de exhibits daarbinnen, als ook in logistiek qua aantallen en beoogde groei en de logica in wisselprogramma's binnen één thema/museumles.

Inclusiviteit

Slot Loevestein wil zo inclusief mogelijk zijn en een toegankelijke omgeving creëren voor iedereen, ongeacht achtergrond of beperking(en). De herinrichting biedt de mogelijkheid voor fysieke aanpassingen om beter toegankelijk te worden voor mensen met een beperking. Daarbij hanteren we de richtlijnen zoals opgesteld door het Rijksmuseum om het bezoek van iedere bezoeker zo gelijkwaardig mogelijk te maken. Dit is een uitdaging, omdat niet alle delen van het slot voor mensen bereikbaar zijn. We streven naar drempelloze toegang waar mogelijk en naar alternatieven waar toegang niet mogelijk is (tweede, derde verdieping en kelder van het Slot en de Kruittoren). Daarnaast streven wij diversiteit na; iedereen moet zich welkom en gerespecteerd voelen, en zichzelf herkennen door verschillende perspectieven en een meerstemmig narratief te hanteren.

Meertaligheid

In de manier van presenteren wordt rekening gehouden met minimaal tweetaligheid (Nederlands en Engels) in tekst en ondertiteling, de achtergrondkennis en het referentiekader van de (buitenlandse) bezoeker. Voor andere talen kijken we graag naar alternatieven, variërend van een audiotour tot meer geavanceerde manieren van het bieden van een ervaring.

Technische middelen

In de presentatie willen we een collectieve en interactieve ervaring bieden én een divers samengesteld publiek met verschillende leerstijlen bedienen. Hierbij valt te denken aan interactieve touch screens, AV- of kunstinstallaties, apps, VR en AR, videomapping, pepper's ghost en enchanted objects. Benadrukt wordt dat technologie de ervaring niet vervangt maar moet versterken op een manier die het object en het verhaal centraal stelt.

Knelpunten en uitdagingen

In de ontwikkeling van het concept en de bezoekersreis zijn ook de kansen en uitdagingen in kaart gebracht.

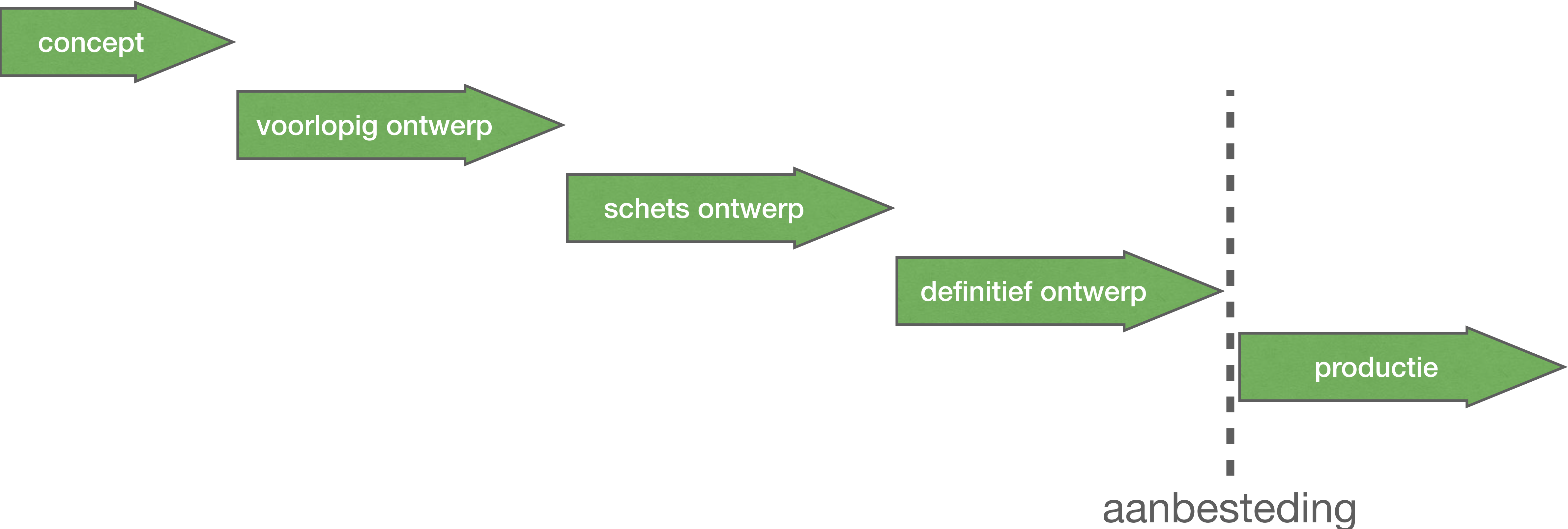
Kansen zijn evident, maar de belangrijkste uitdagingen zijn:

- Plek en routing van entree/winkel t.o.v. toegangshek/doorstroom vraagt aandacht en plan van aanpak.
- Ontvangst van groepen (toeristen of onderwijs) gebeurt nu buiten
- Toegankelijkheid vestingwallen en voornamelijk slot (m.u.v. 1^e verdieping) is een issue, voor bezoekers met fysieke beperking, maar ook gezinnen met buggy's. Voor beiden moet een oplossing komen, bijvoorbeeld een stalplaats voor buggy's en toegankelijke plekken waar info/inzicht wordt geboden in niet toegankelijke ruimtes/verhalen.
- Er zijn veel verhalen en veel ruimtes, weinig tot geen grote objecten of meubilair voor historisch correcte en locatiegebonden inrichting (zowel voor militaire geschiedenis als ruimtes in het Slot), wat vraagt om een heldere visie en invulling hiervan. Er zijn wel inventarislijsten ter inspiratie.
- Veel verhalen: nu dus voornamelijk aan één ruimte gekoppeld, maar vaak is op veel locaties iets te vertellen of herkennen uit een bepaalde periode of thema, zoals de Hollandse Waterlinie. Deze kunnen tot routes worden uitgewerkt voor zowel onderwijsprogramma's als voor andere doelgroepen en wellicht al worden meegenomen in de ruimte waar het als hoofdthema wordt gepresenteerd.
- Soldatenhuisjes zijn flink aangepast (tussenwanden, trappen en her en der plafonds eruit) en vragen creatieve reconstructieve suggestie.
- Er zijn veel verhalen, twee duidelijk te onderscheiden sferen, dit alles gericht op brede doelgroepen. Het moet aansluiten op de verwachting en beleving van deze uiteenlopende groepen en toch een stijlfamilie zijn en logisch op elkaar aansluiten.
- Soms grote groepen in kleine ruimtes; vooral voor educatie is de logistieke puzzel (gericht op bv een wisselprogramma (deel begeleid, deels onbegeleid) met gelijkwaardige onderdelen) een op te lossen vraagstuk.
- In het Slot moeten ruimtes hun eigen verhaal vertellen én de context moet er worden toegelicht. Maar in de Cel van Hugo kan bv niet zomaar een portret van Prins Maurits en Johan van Oldenbarnevelt aan de muur worden gehangen, want het is géén reguliere museumzaal. Deze balans vraagt een passende oplossing
- Klimaat is met name in het slot een vraagstuk; kwetsbare collectiestukken of bruiklenen moeten wellicht in climaboxen worden tentoongesteld.
- Geluid: met name in het slot kan een groep in de ene ruimte, overlast veroorzaken in de ruimte eronder of vice versa.

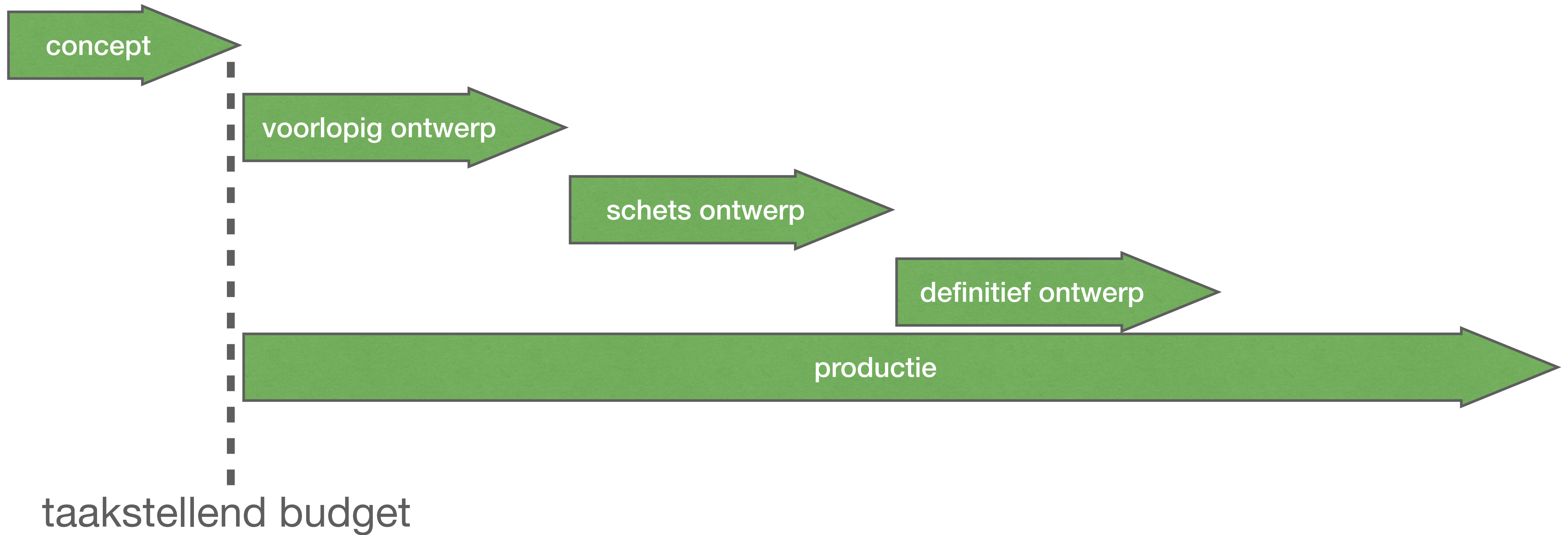
Proces herinrichting

Nils van Keulen

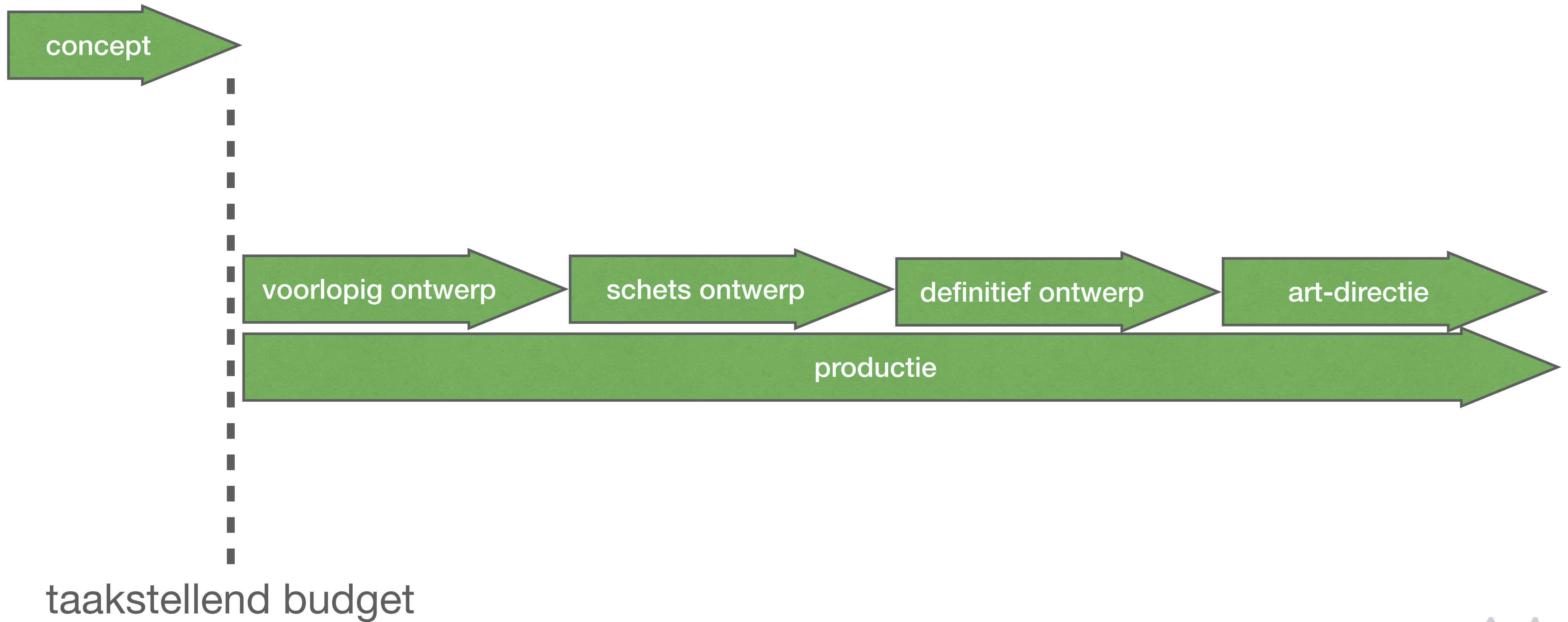
proces inrichting museum

design

design & build

design to budget

concept		schetsontwerp		voorlopig ontwerp		definitief ontwerp		productie	
		item A	€€	item A1	€€	item A2	€€	item A3	€€
		item B	€€	item B1	€€	item B2	€€	item B3	€€
wensenlijst		item C	€€	item C1	€€	item C2	€€	item C3	€€
inrichting		item D	€€	item D1	€€	item D2	€€	item D3	€€
aannames		item E	€€	item E1	€€	item E2	€€	item E3	€€
		item F	€€	item F1	€€	item F2	€€	item F3	€€
			€€		€€		€€		€€
+									
€€€			€€€		€€€		€€€		€€€
budget		begroting		calculatie		contract		factuur	
		-/- 15%		-/- 10%		-/- 5%		-/- 0%	

design to budget

concept		schetsontwerp		voorlopig ontwerp		definitief ontwerp		productie	
	€€	item A	€€	item A1	€€	item A2	€€	item A3	€€
	€€	item B	€€	item B1	€€	item B2	€€	item B3	€€
wensenlijst	€€	item C	€€	item C1	€€	item C2	€€	item C3	€€
inrichting	€€	item D	€€	item D1	€€	item D2	€€	item D3	€€
aannames	€€	item E	€€	item E1	€€	item E2	€€	item E3	€€
	€€	item F	€€	item F1	€€	item F2	€€	item F3	€€
	€€		€€		€€		€€		€€
+									
€€€	€€€		€€€		€€€		€€€		€€€
budget		begroting		calculatie		contract		factuur	
offerte	€€€	-/- 15%		-/- 10%		-/- 5%		-/- 0%	

open calculatie

									(per exhibit/per ruimte)
		tt-bouw	grafisch	av-hardware	av-producties	interactives	verlichting	divers	totaal
ruimte 1									
	exhibit 1								
	exhibit 2								
	exhibit 3								
	...								
ruimte 2									
	exhibit 21								
	exhibit 22								
	exhibit 23								
	...								
ruimte 3									
	exhibit 31								
	exhibit 32								
	exhibit 33								
	...								
totaal									
per discipline									check totaal budget

puntenwaardering

$$\text{score per onderdeel 1} = \frac{\text{behaalde punten per onderdeel}}{\text{maximale punten per onderdeel}} \quad 30\% \text{ weging}$$

$$\text{score per onderdeel 2} = \frac{\text{behaalde punten per onderdeel}}{\text{maximale punten per onderdeel}} \quad 30\% \text{ weging}$$

$$\text{score per onderdeel 3} = \frac{\text{behaalde punten per onderdeel}}{\text{maximale punten per onderdeel}} \quad 40\% \text{ weging}$$

totale eindscore = gewogen score onderdelen 1, 2 en 3

voorbeeld maximale waardering

Beschrijving van de inschrijvende partij				
• Multidisciplinair karakter van het team	4			
• Relevante ervaring	4			
• Specifieke kennis	4			
• Bekwaamheid van het team	4			
Subtotaal		16/16	X 0,3	0,3
Referentieprojecten				
• De omvang van het project	4			
• Integratie in een historische locatie, met respect voor de monumentale waarde van het gebouw	4			
• Innovatief gebruik van digitale media	4			
• Integratie van een kwetsbare en waardevolle collectie in een verhalende scenografie	4			
• Hoge kwaliteitsstandaard van het project	4			
• Vernieuwende vormgeving	4			
• Het project is tot stand gekomen in een design & build team of door nauwe samenwerking tussen verschillende partijen	4			
Subtotaal		28/28	X 0,3	0,3
Visie op de opdracht en plan van aanpak				
• Inhoudelijke kwaliteit van de visie, de mate waarin de wensen in de de briefing zijn terug te lezen	4			
• Duidelijkheid en structuur van het plan van aanpak	4			
• Methodologie en gekozen aanpak	4			
• Kwaliteit van de communicatie	4			
• Duurzaamheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid in de uitvoering	4			
• Creativiteit en innovatieve aanpak	4			
• Opbouw breakdown begroting n.a.v. forfaitair budget, verdeeld in uren en leveringen op basis van aannames en de kwaliteit van keuze in scenario's	4			
Subtotaal		28/28	X 0,4	0,4
Totaal score			100 x	1 = 100

planning herinrichting Slot Loevestein

	2024				2025				2026				2027	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
concept en content uitwerking														
orientatie naar ontwerp&uitvoering partners														
concurrentie gerichte dialoog ontwerp&uitvoering partners														
opdrachtverstrekking														
schetsontwerp														
voorlopig ontwerp														
definitief/technisch ontwerp														
sluiting museum?														
productie														
installatie, testen en bijstellen														
interne voorlopige opening														
definitieve opening en start publieksprogrammering														

vragenronde

Inlichtingenbijeenkomst

schouw

Inlichtingenbijeenkomst

